

Nr. 38.

RAVNEN

Søndag d. 21. September 1890.

Naturhistorie.

Arbejderbevægelsens
Bibliotek og
Arkiv

Årsskrift 1987

aba

Arbejderbevægelsens
Bibliotek og
Arkiv

Årsskrift 1987

ABA 1988

Indhold

Virksomheden 1987. Af Sørge Pedersen / 3

Jubilæumsskrifter i gamle og nye gevandter. Af *Niels Finn Christiansen* / 8

Unge Jensen Af *Henning Grelle* 7 1 5

Ravnen - i den danske politisk satiriske presse. Af *Karen Jansson* / 22

Arbejdererindringer. Af *Anette Eklund Hansen* / 27

Mange bække små ... Lokalpressen som kilde. Af *Ole Arent* / 32

Skjulte Bibliografier. Ved *Hannah Linden og Karen Pedersen* / 36

»Stauning - eller Kaos« og ABA's plakatsamling. Af *Dorte Ellesøe Hansen* / 39

Trykte og utrykte afleveringer til ABA i 1987. Ved *Karen Pedersen og Henning Grelle* / 42

Medarbejdernes aktiviteter 1987 / 45

Arbejdermuseet / 48

©ABA, 1988

Rejsbygade 1, 1759 Kbh. V.

Tlf. 01 24 15 22

Redaktion: ABA

Layout og tilrettelægning: Henning Grelle

Oplag: 5000

Sats og produktion: C.S. Fotosats ApS

Printed in Denmark 1988

ISSN: 0900-2723

Forsiden: Satire- og vittighedsbladet Ravnen nr. 38, 1890. *Bagsiden:*

Belgisk, engelsk og dansk plakat. Se artiklen s. 39-42.

Virksomheden 1987

Først på året kom den længe bebudede serie om arbejderbevægelsens historie i TV: »Snart dages det...«. Første afsnit af de ialt 7 sendtes den 16. februar. For manuskript og tilrettelæggelse stod Ebbe Kløvedal Reich, Bjørn Erichsen og Poul Vitus Nielsen. Der blev i forbindelse med serien udgivet dels en billedbog og dels en studievejledning. Serien dækkede perioden 1871-1936. Da materialet til en sådan serie primært befinder sig i ABA, var vi ret tidligt inde i forberedelserne. Poul Vitus »levede« næsten hos ABA et helt år op til seriens start for at finde relevant billedstof.

Allerede før seriens første afsnit samledes en kreds på en halv snes historieinteresserede mennesker her på ABA - forresten på initiativ af Max Harvøe - for at følge serien og diskutere de indgangsvinkler, som blev benyttede, og - ikke mindst - for at bidrage til den debat, som serien naturligt og tilsigtet ville medføre. Med i kredsen var - foruden Max Harvøe - Ib Koch-Olsen, Børge Schmidt, Vagn Oluf Nielsen, Claus Larsen, Esther K. Pedersen, Harry Rasmussen - og fra ABA Gerd Callesen, Henning Grelle og Børge Pedersen. Umiddelbart efter sidste afsnit arrangerede ABA i samarbejde med AOF-København og Arbejdermuseet en debataften i museets festsal med et panel bestående af Ebbe Reich, Bjørn Erichsen, Henning Tjørnehøj og Claus Larsen. Der var stuvende fuldt hus og en levende medvirken fra salen. LO video-optog mødet, og TV sendte senere en diskussion mellem Ritt Bjerregaard, Ebbe Reich og Henning Tjørnehøj - direkte fulgt op af et program i radioen, hvortil lyttere

kunne ringe ind. Her var panelet suppleret med Claus Larsen.

Ny Politik satte »Snart dages det...« på som tema-nummer i april/maj - et nummer, som Henning Grelle mestendels redigerede - og med bidrag af den af ABA samlede kreds omkring serien.

Et forlydende fortæller, at serien genudsendes i 1988.

Kulturpris

ABA fik i 1987 tildelt Dansk Typograf-Forbunds kulturpris. Prisen var på kr. 10.000 og blev overrakt ved et festligt arrangement i forbundshuset den 2. september. Pressen var indbudt. Som motivering for, at prisen gik til ABA, anførtes bl.a.: »... ønsket om at udtrykke anerkendelse af det store arbejde i dagligt udfører for at gøre arbejderbevægelsens fortid tilgængelig og dermed skabe de nødvendige forudsætninger for at forstå den historiske baggrund for alle de aktiviteter, organisationer og institutioner, arbejderbevægelsen består af i dag«. De 10.000 kr. har vi øremærket til udarbejdelse af en bibliografi over danske fagblade. Som et kuriosum kan tilføjes: Det fri Aktuelt var ikke repræsenteret ved overrækkelsen -og bragte end ikke en notits om, at ABA havde fået prisen.

International serie

Serien om andre landes arbejderbevægelser, som ABA - sammen med AOF's forlag og Fremad - udgiver, er, når disse linier læses,

Ved en reception i Dansk Typograf-Forbund den 2. sept. modtog ABA forbundets kulturpris. Fra venstre forbundsformand Kaj Pedersen, Børge Pedersen (ABA), ABA's formand Bodil Mogensen, Gerd Callesen og Henning Grelle (ABA), samt forbundssekretær Carlo Pettersson. (foto: M. Hjuler).

færdigudkommet. På trods af gode anmeldelser og lektøruddtalelser er salget af serien stadig utilfredsstillende, men vi arbejder på, i forbindelse med udgivelsen af de 2 sidste bind af de ialt 12 (medio marts) at fremstille en folder, hvori vi præsenterer seriens enkelte bind. Vi håber, det vil stimulere interessen og øge kendskabet, så vi kan få solgt det relativt lille oplag. Vi mener nemlig stadig, at ideen med en sådan serie er rigtig, og i betragtning af, at fagbevægelsens interne uddannelse årligt fre-kventeres af ca. 30.000 kursister, er et oplag på 3.000 i en serie om andre landes arbejderbevægelse såre beskedent.

Video-projektet

ABA fik i 1987 af LO's Oplysningsfond bevilget kr. 75.000 til en fortsættelse af video-projektet. Pengene skulle anvendes til råoptagelser i den serie, vi startede i 1985 (omtalt i årsskriftet for 1986) af samtaler med kendte og ukendte personer i bevægelsen. På grund af sammenfaldende omstændigheder har vi ikke fået ret mange optagelser foretaget, så vi har kun brugt ca. 10.000 kr. af de bevilgede 75.000 kr. Vi har holdt møde i video-udvalget her i januar og har lavet en prioriteringsliste, og i løbet af første halvår -88 har vi foretaget de optagelser, som pengene rækker til. Vi har ved større gruppebesøg her på ABA forevist nogle af vore færdigredigerede videoer, og de er blevet mødt med stor interesse.

Arbejdererindringsprojektet

Arkivet fik i 1987 en bevilling fra LO til fotoko-

piering af Nationalmuseets samling af arbejds-erindringer, indsamlet i 1950-53. Det drejer sig om ca. 120.000 sider primært håndskrevne erindringer af arbejdere fra næsten alle brancher og fag. Efter aftale med arkivbestyrer David Yde-Andersen bliver der også leveret en kopi til Erhvervsarkivet i Århus og til Arbejdmuseet. Det er selv sagt et kolossalt og trættende arbejde, der her er tale om, og det udføres alene af Irene Møller ind imellem hen-

des andre arbejdsopgaver, men projektet ventes afsluttet i foråret 1988.

Billedarkiv og plakatsamling

I vort billedarkiv er Karen Jensen gået på efterløn, og som ny billedarkivar er Karen Jansson ansat. Billedarkivet vokser i disse år med vældig hast og rummer nu ca. 50.000 billeder - og har stor søgning.

Bestyrelse og medarbejdere på Højstrupgård. Fra venstre: Peter Ludvigsen, Ole Arent, Anette E. Hansen, Karen Pedersen, Dorte Ellesøe Hansen, Vagn Dybdahl, Børge Pedersen, Børge Schmidt, Erik Stubtoft, Gerd Callesen, Bodil Mogensen, Niels Senius Clausen og Erik Strange Petersen, (foto: H. Grelle).

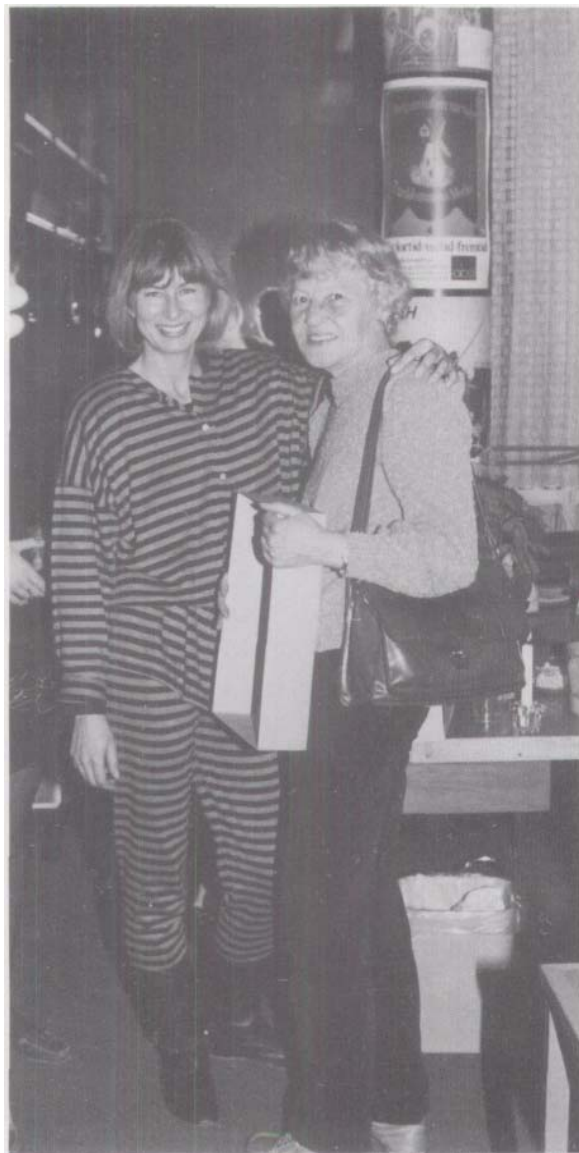
Det tidligere fanerum i kælderen er blevet indrettet med reoler til plakatsamlingen, og Dorte Ellesøe, som holder styr på plakaterne, er godt tilfreds med denne nye ramme.

Langtidsperspektiver

På det ordinære bestyrelsesmøde i maj 1987 diskuterede vi langtidsperspektiver, men uden at have afsat den nødvendige tid. Man besluttede derfor at afholde et ekstra bestyrelsesmøde med kun dette ene punkt på dagsordenen. Dette blev afholdt i dagene 30/9-1/10 på Højstrupgård, og på et i forvejen udsendt oplæg fra personalet og den daglige ledelse fik vi en debat, som kom hele vejen rundt, bl.a. plads- og personalebehov frem til 1991-92. Også Folkets hus' fremtid blev diskuteret. Hvis Fællesorganisationens kompetente forsamling (årsmødet) beslutter, at huset skal afhændes til en køber uden for bevægelsen, må vi se i øjnene, at vi skal se os om efter et andet sted at bo. Bestyrelsens holdning til dette spørgsmål var, at huset blev på bevægelsens hænder, og at ABA for næsten enhver pris skulle forblive i huset.

Men uanset hvad der sker, må det slås fast, at ABA ikke kan klare sig med den plads, vi p.t. råder over.

Tilførslen af arkivmateriale er voldsom i disse år. Nogle af problemerne kan for kælderen vedkommende løses ved at igangsætte 2. fase af kælдерrenoveringen med opsætning af 1150 hyldemeter kompaktreoler, men på længere sigt er udvidelse af arkiv-arealet nødvendigt. Det samme gælder for bibliotek og tidsskriftsamling, hvor så godt som al reolplads er taget i brug.

To x Karen i billedarkivet. Karen Jansson (t.v.) afløste i sommer Karen Jensen i ABA's travle billedarkiv.

Budget 1988

ABA's budget udviser nogle klækkelige stigninger, som skyldes forhøjelse af lejen på ialt kr. 326.000, lønreguleringer i forbindelse med overenskomstfornyelsen i 1987 samt personaleudvidelse på ialt ca. 500.000 kr. Husleje-forhøjelsen trådte i kraft pr. 1/7-87 - ligesom lønreguleringerne - og fik dermed også indflydelse på underskuddet for 1987. Til vor store glæde - men ikke mod vor forventning - vedtog LO's forretningsudvalg at godkende vort budget for 1988 og bevilge os det ansøgte beløb til dækning af underskuddet for 1987.

Rejseaktiviteter

Følgende af ABA's medarbejdere deltog i møder i udlandet: I maj måned holdt Gerd Galle-sen et foredrag om arbejderbevægelsen i 1880'erne på en konference om skandinavisk arbejderbevægelse i Columbus/Ohio, og han besøgte i dagene derefter forskellige biblioteker og arkiver i New York. Gerd havde ansøgt og fået tilskud til rejsen af Det humanistiske Forskningsråd. Gerd har endvidere deltaget i en konference om tyske emigranter i 1930'rne. Konferencen var arrangeret af norsk arbejderbevægelses arkiv og holdtes i Oslo.

Dorte Ellesøe var ABA's repræsentant på IALHI's årskonference i Bonn i september, og Henning Grelle deltog i det norske arbejderpartis seminar om fagligt/politisk samarbejde i november.

ABA regner deltagelse i den type aktiviteter for vigtig og nyttig - ikke mindst på grund af de personlige kontakter, de giver mulighed for at etablere - og udbygge.

Det store arbejde med kopieringen af Nationalmuseets arbejdererindringer varetages af assistent Irene Møller.

Lidt statistik:

Hjemlån af bøger 4.525 bind, heraf gennem andre biblioteker 612 bind. Til ABA's læsesal ekspederedes 3.242 bind og 2.378 arkivenheder. Til andre biblioteker ekspederedes 233 arkivenheder. Udlån af billeder og plakater 1.632.

Biblioteket har i 1987 modtaget 20 utrykte specialer/afhandlinger fra læreanstalter og forskningsinstitutioner. (1986: 41).

Jubilæumsskrifter i gamle og nye gevandter

I et år, hvor der fejres nationale historiske højtidere (Christian IV, stavnsbåndm.v.) indtil kvalmegrænsen, kan det være påkrævet at undersøge, hvorledes arbejderbevægelsen har det med sin historie. Eksisterer der overhovedet en selvstændig historietradition inden for arbejderbevægelsen selv, og repræsenterer den i givet fald noget specielt i forhold til den eksisterende jubilæumslitteratur?

For nogle år siden udgav Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie i »Fremad og aldrig glemme« (1981) en oversigt over de foregående ti års forskning i arbejderbevægelsens historie. Den viste ret imponerende resultater, og der er på den akademiske front fortsat sket meget, selv om interessen blandt studerende er svækket noget.

Ved siden af denne forskning på universiteter og andre lærde steder er der imidlertid en stadig flydende strøm af bevægelsens egen historieskrivning, og den har mange år på bagen. Fra sin start i 1870'erne har bevægelsen

set sig som et led i en lang historisk frigørelsesproces. Ikke for ingen ting rummede Louis Pios *Socialistiske Blade* en historisk placering af den planlagte socialistiske bevægelse - primitivt men symptomatisk. Siden har arbejderbevægelsens forskellige grene benyttet næsten enhver given lejlighed til at gøre historisk status. Der har hverken i gamle dage eller i moderne tid skullet mere end blot antydningen af et jubilæum til, før der er blevet udarbejdet et større eller mindre skrift, i de første mange år almindeligvis udarbejdet - i hvert fald formelt - af en eller flere af organisationens ledende skikkelser.

Der skal ikke lang tids vandringer til mellem hylderne på ABA, før det går op for én, at mængdemæssigt fylder denne bevægelsens egen historieskrivning om sig selv langt mere end den universitære eller lærde forskning. Den politiske del af den samlede arbejderbevægelse står betydelig svagere i billedet end fagbevægelsen og dens forgreninger. De parti-historiske værker er flere gange blevet fyldigt karakteriseret, mens der kun findes få vurderinger af fagbevægelsens brug af sin historie¹). Anledningen til en sådan nyvurdering kan være dels den rent ydre, at så mange forbund i disse år fylder 100 år og i den anledning udsender festskrifter, dels af der i mange af de nyeste skrifter er sket et radikalt indholdsmæssigt skifte.

Linjen for mange årtiers jubilæumsskrifter blev lagt, da Jens Jensen og Martin Olsen i 1901 udsendte deres »Oversigt over Fagfor-eningsbevægelsen i Danmark i Tiden fra 1871 til 1900«.²). Den var med forfatterens ord oprindelig udarbejdet som en beretning til DsF's delegeretmøde i april i 1900, og hensigten var »kun at give en sammentrængt frem-

stilling af bevægelsens opkomst og de former, under hvilke den gennem de forløbne år havde ytret sig, men derimod ikke at underkaste de enkelte begivenheder nogen egentlig kritik eller historisk uddybning». Den var en status-opgørelse over den ud fra enhver betragtning imponerende organisatoriske indsats, som danske arbejdere havde ydet for på mindre end 30 år at opbygge den uden tvivl stærkeste fagbevægelse internationalt set i samtiden. Det var en erfaringsopsamling, men mest et afsæt til nye sejre på baggrund af de »ordnede« forhold, der efter septemberforliget eksisterede på arbejdsmarkedet. Klassekampen var ikke afblæst, men den skulle føres i civiliserede former.

Jensens og Olsens bog er stadig af stor værdi, og det er mange af de jubilæumsskrifter, der i de følgende årtier blev skåret over samme læst, også. Ikke alene fordi den informationsmængde, de meddeler, som oftest ikke kan findes andre steder, men fordi de giver et glimrende indblik i den historiske og aktuelle selvforståelse, som forfatterne ønsker at videregive til deres medlemmer og læsere i øvrigt. De har med et modeord værdi som mentalitetshi-storiske kildeskrifter. Men hvis mentalitet?

Den nye kongerække

Hvis historie var det egentlig, der blev skrevet? - Ikke arbejdernes, men langt snarere de enkelte fremtrædende ledes og organisationernes historie. En gennemlæsning af de ældre jubilæumsskrifter efterlader én med det indtryk, at de ligesom Jensen og Olsen mest af alt ligner udvidede formandsberetninger til kongresserne. Der er rigtignok mange oplys-

ninger om organisationsudvikling og mange portrætter af personer, der har lagt deres liv i forbundenes tjeneste. Informationer, som det er næsten umuligt at grave op andetsteds i dag. Men det er egentlig utroligt, at så farverige klassekæmpere som Lyngsø og Axel Olsen i skrifterne til Arbejdsmandsforbundets 25 og 50 års jubilæum har kunnet skrive så tørt, ked-sommeligt og langt om organisationens problemer med arbejdsgiverne, de øvrige forbund, vedtægter, overenskomster, forhandlinger og kampe, uden at der optræder et eneste levende medlem fra arbejdspladserne.

Det er kongerækken på en ny måde, nu blot med formænd, forretningsførere, kasserere osv. i stedet for konger og ministre. Et ideologisk fællestræk har disse skrifter i fremskridts-optimismen, der var et væsentligt element i arbejderbevægelsens udviklingsforståelse i de første mange årtier. Det er gået fremad, kammerater, og det vil det blive ved med, hvis vi blot holder sammen og værner om organisationerne, I 1950'erne og 60'erne bredte der sig, som Lars Stigel har påpeget, en vis historieløshed i arbejderbevægelsen som i det øvrige samfund og dermed også en rådvildhed om de langsigtede fremtidsmål. Det virker, som om de store, næsten automatiske materielle fremskridt i velfærdspolitikken glansperiode overflødiggjorde den historiske erfaringsdannelse, der trods alt lå i de gamle(s) jubilæumsskrifter. Der blev stadig og bliver fortsat skrevet bøger i den gamle stil. Et godt eller skræmmende eksempel, om man vil, er skriftet til CO-Metals 75 års jubilæum (1987), der i kort form rummer alle de værste træk ved de traditionelle skrifter, helt uden at tage hensyn til det gennembrud for nye tendenser, der skete fra begyndelsen af 1970'erne.

Omslaget skete i kølvandet på SID's undersøgelse af skolebøgernes indhold i begyndelsen af 1970'erne, hvor det blev påvist, at overklassen ikke alene i historien havde hersket over de andre klasser, men at den også fortsat herskede i de bøger, som vore børn blev undervist efter i skolen. Undersøgelsen har haft en kraftig virkning på skolebøgernes indhold, selv om alt ikke er lige godt endnu. Men det er blevet sværere at skrive skolebøger, der

ikke fyldigt inddrager bønder, husmænd, land- og byarbejdere. Historieundervisningen er blevet et konfliktfelt, der påkalder både offentlighedens og politikernes levende interesse. Det viser de mange stridigheder om ændringerne i bekendtgørelserne for historieundervisningen i de sidste 15 år.

Skolebogsundersøgelsen fik en brod indadtil i arbejderbevægelsen. Hvad hjalp det, at skolebøgernes indhold gradvis blev ændret,

Arbejdernes sved får en stadig større plads i historieskrivningen. Formere og støberiarbejdsmænd ved århundredskiftet.

hvis bevægelsens egne skrifter stadig var skrevet som kongeraekkens historie med indre konflikter og modsætninger fejlet ind under gulvtæppet?

Arbejdernes egen historie

I 1970'ernes anden halvdel og navnlig i 80'erne er der sket en radikal ændring i mange jubi-

læumsskrifter. Arbejderne er begyndt at erobre deres egen historie. Ikke alene i SID's store 5-binds værk om arbejdsmandens historie, men også i mange andre forbund, fagforeninger og fællesorganisationers skrifter. Der kan iagttages en bevidst bestræbelse på at skrive historie »fra neden«. Med betydelig gennemslagskraft vises det, at historien ikke behøver at være de stores, de magtfuldes og de veltalendes historie, i centrum står nu de enkelte

Arbejdere på cementfabrikken »Cimbria«, Assens ved Mariager i færd med at laste cement.

arbejderes og arbejdergruppers liv, selv sagt koncentreret om arbejdspladserne, men også fritiden, efterhånden som en sådan blev tilkæmpet, inddrages. Arbejdernes tilværelse i familie, skole, læretid og det lokale miljø fremstår nu som den sammensatte helhed af arbejde, slid, kampe og problemer, glæder og sorger, som den har været for alle. På en helt ny måde bliver behovet for solidaritet både i gamle dage og nu demonstreret.

Når det har kunnet lade sig gøre, hænger det sammen med det interesseskifte, der samtidig indtraf blandt uddannede historikere bort fra ren organisations- og idéhistorie henimod social- og kulturhistorie, sammenfattet i begrebet hverdagshistorie. Det har krævet nogle metodiske nyorienteringer i forhold til den klassiske binding til kildernes umiddelbare ud-sagn. Det er nemlig ikke så ligetil at gengive arbejderne deres rolle i historien. Den står der ikke ret meget om i de traditionelle kilder. De skal aftvinges nye oplysninger ved nye spørgsmål, læses på en helt anden måde, end det hidtil er sket. Metodisk har kvindeforskningen her vist nogle nye veje, der også har været nyttige for arbejderforskningen. Et gennemgående træk i den nye arbejderforskning har just været et betydeligt tværfagligt samarbejde og gensidig metodisk inspiration.

Det vigtigste, der er sket, er at arbejderne er blevet kilder til deres egen historie gennem en omfattende indsamling af nedskrevne eller fortalte erindringer om deres liv og gennem indsamling af et stort billedmateriale om arbejds-, fritids- og familiesituationerne. For mange arbejdere, og måske især for arbejderkvinderne, skal der overvindes nogle barrierer for at overbevise dem om, at de har noget væsentligt at berette. Gennem traditionel historieundervis-

ning har de jo netop lært, at det ikke er deres historie, der betyder noget. Heller ikke deres organisationer har interesseret sig for den før de seneste år. De bedste arbejderhistoriebøger bliver skrevet, når historikere og arbejdere indgår et tillidsfuldt samarbejde, når historikerne kan overbevise arbejderne om, at deres historie er vigtig, også for andre end dem selv. Med et lidt højtideligt ord skal arbejderne blive overbevist om deres værdighed. Så strømmer kildematerialet, og så skaber historikere og arbejdere i fællesskab en helt ny historie. Det ser vi i Arbejdsmandens Historie og i nogle af de nyeste skrifter fra enkelte fagforeninger eller arbejdspladser. Eksempler herpå er de historier, der i de allerseneste år er skrevet om papir-arbejdernes liv i og omkring papirfabrikkerne i Silkeborg og Dalum ³). Her møder vi de meget specielle miljøer, der blev bygget op omkring de enkelte store virksomheder, der dominerede et lokalsamfund, og vi kommer netop ved hjælp af arbejdernes erindringer - formidlet og bearbejdet af en historiker - meget tæt ind på livet af den enkelte og kollektivet i disse samfund. I disse arbejderhistorier får vi også et helt nyt indblik i det lokale organisationsarbejde, som er ryggraden i hele arbejderbevægelsen.

Fremtidens historie

Jubilæer er den oplagte anledning til at udarbejde en historisk erfaringsbearbejdelse. I de senere år er der sket en lang række sammenlægninger af forbund. Nogle fag er ved helt at forsvinde, andre bliver for små til at bære et selvstændigt forbund. I sådanne situationer er det vigtigt, at de oftest hundrede år gamle traditioner i fag og organisationer ikke bare for-

Tre faglærte drejere ved deres forme på Den Kgl. Porcelænsfabrik.

svinder op i den blå luft, men fastholdes som et led i en kollektiv historisk hukommelse. Eksempler på, at det kan gøres med blik for både arbejdernes liv og organisationslivet og uden klynkeri på den historiske udviklings vegne, er Henning Grelles skrifter om Tobaksarbejderforbundet og Keramisk Forbund.⁴). En solid historisk erfaringsbearbejdelse vil heller ikke være af vejen under de kommende års intense (diskussioner om) strukturelle forandringer af hele fagbevægelsen. Ikke således forstået, at historisk viden løser aktuelle problemer. Men for at give de påkrævede ændringer en mere langsigtet dimension og for at vise, at de organisatoriske strukturer godt nok er seje, men at de i virkeligheden gennem de sidste årtier er blevet forandret ganske kraftigt.

Jubilæer behøver ikke at være den eneste tilskyndelse til at bearbejde fagbevægelsens historie. Der er gennem de senere år afleveret og ordnet overordentlig meget store arkivmængder fra forbundene til ABA. Fagbevægelsens historie, interne problemer, forholdet til arbejdsgiverne, staten, arbejdsretten og Socialdemokratiet efter 2. verdenskrig er indtil nu kun overfladisk undersøgt. Det må være på tide, at vi får taget initiativer til at tage fat på denne vor egen tids brændbare problemer. Det vil blandt andet også være forudsætningen for, at der til DsF/LO's 100 års jubilæum i 1998 kan skrives en syntese, der sammenfatter både arbejderklassens og -bevægelsens erfaringer.

Niels Finn Christiansen

To jubilæumsskrifter fra 1987.

1. Lars Stigel: Fagbevægelsens brug af historien 1950-1980. Arbejderhistorie 19, 1982, s. 3-11.
2. J. Jensen og C. M. Olsen: Oversigt over Fagforeningsbevægelsen i Danmark i Tiden fra 1871 til 1900. 1901 (ny udgave med indledning af Søren Federspiel, 1981).
3. Keld Dalsgaard Larsen: Papirarbejdernes historie i Silkeborg 1844-1982. Silkeborg 1983 og Ernst Trap Olsen: Papirarbejdernes historie i Dalum 1874-1987. Viborg 1987.
4. Henning Grelle: Tobaksarbejdere gennem hundrede år. København 1987 og Keramisk Forbund 90 år. Jubilæumsnummer af Keramikken december 1987.

En dækkende oversigt over fagbevægelsens jubilæumsskrifter 1894 til 1983 findes i Birthe Poppe: Jubilæumsskrifter udgivet af fagforbund og fagforeninger - en bibliografi, Aalestrup 1984.

Unge Jensen

I oktober 1987 modtog ABA en samling breve skrevet af Jens Jensen (1859-1928) -fhv. fagforeningsmand, LO-formand, borgmester og overpræsident. Brevene -93 ialt - er en gave fra lektor, dr. phil. Poul Jensen.

Alle breve er stilet til Jens Jensens familie på Fyn - størstedelen til forældrene og en mindre del til Jens Jensens brødre.

Jens Jensen var søn af husmand og murer Jens Jensen (1826-1907) og Marie Jensdatter (1829-1912). Jens Jensen havde en tæt kontakt til sine forældre og sit barndomshjem på Etterup Mark i Rørup sogn på Fyn. Jens Jensen begyndte at sende breve hjem, da han som ung malersvend forlod hjemmet i 1878 for at skabe sig en tilværelse ved sit fag. De sidste bevarede breve er skrevet i 1906 umiddelbart inden faderens død.

I brevene fortæller Jens Jensen om dagligdagens glæder og sorger og de mange ting, der optager ham. Arbejdslivet indtager en central stilling, og forældrene orienteres jævnligt om hans politiske og faglige virksomhed, I brevene kan man også læse om den omsorgsfuldhed og dybe respekt, som Jens Jensen nærede for sine forældre. Altid villig til at hjælpe og levende interesseret i sine brødres ve og vel og deres fremtid.

Bortset fra de mere familiære forhold rummer brevene fra perioden 1886-1906 ikke faglige eller politiske nyheder. Derimod fortæller de ældste breve fra 1878-84 meget nyt om Jens Jensens liv og virke. Det drejer som om hans liv som malersvend og hans vej til posten som formand i Malersvendenes Fagforening, København - en post, som blev et strålende udgangspunkt for en lang karriere i fagbevægelsen, men som ikke desto mindre først blev indtaget efter alvorlige overvejelser hos den unge Jens Jensen.

Jens var blevet udlært hos en dygtig mester i Årup i 1877. Han havde været heldig. Han havde lært noget inden for malerfaget, og han havde fået tid til at gå op i sin hobby fra skoleårene, læsning.

Men tiderne var dårlige. På hjemegnen var det småt med arbejde, og landsbymestrene kunne ikke sikre ham beskæftigelse. Han måtte gå til hånde i hjemmet, og han malede lidt for folk i omegnen.

I 1878 kunne intet mere holde på Jens. I marts tog han til Odense. Han havde i forvejen skrevet til en mester i byen, og han havde lovet Jensen plads.

Glæden ved, at der nu endelig skete noget, mærker man tydeligt i det første brev til forældrene. Den 15. april skriver Jens. *»Tiden er gaaet let - det er rigtignok noget ganske andet end gaa at drive hjemme«.*

Den øvrige del af brevet er præget af en ungersvends optimisme. Jens havde ikke fået det job, han oprindeligt skulle have haft *»thi jeg kom forsent og han (mester, H.G.) ventede til Middag paa mig, men saa tog han en anden.«* Jens havde dog klaret sig alligevel ved at gå rundt i byen og tilbyde sig hos andre.

Fra Odense til Randers

Arbejdet i Odense varede ikke længe, I juni skrev en glad og tilfreds Jens fra Randers. Han havde fået arbejde på Scandia og malede *»fint arbejde«* på sporvogne. *»Det er det samme arbejde, som når jeg maler billeder hjemme«*, skrev Jens d. 16. juni. Selv om der var tale om hårdt arbejde, skiftende mellem dag- og natarbejde, var der tid til mere. Jens havde fået sin kæreste Marie til byen, og hun havde ovenikøbet været så heldig at få end plads.

Glæden kom foreløbig kun til at vare til vintrens komme. Årstiden var i forvejen dårlig for malerfaget og den økonomiske krise var trængt ud i alle landets afkroge. Den 27. november modtog forældrene en noget nedtrykt status over situationen. Jens havde i de seneste måneder kun haft arbejde i sammenlagt 14 dage og derfor gået meget arbejdsløs. Knapheden på arbejde havde drevet ham helt til Brønderslev for en tid. Tiden i Randers gik derfor med at fundere over fremtiden og tælle de sidste penge.

»Det koster jo meget at gaa ledig. Det kan være, at jeg tager en Tur til København eller Hamborg ... Hvis I kan skaffe mig noget hjemme kommer jeg maaske hjem til Jul.«

Jens' overvejelser førte ikke til noget. Han blev indtil videre i Randers selv om der ikke var større udsigt til beskæftigelse. Han havde formentlig svært ved at forlade Marie og brevene giver indtryk af, at han holdt af at være i Randers, I februar 1879 er der mere arbejde i byen, dog kun på nedsat tid, men Jens er blevet lovet mere.

I et brev til forældrene er optimismen stigende. Sæsonen for malere er blevet bedre, men rigtig gang i hjulene er der endnu ikke kommet, I både marts og april skriver Jens, at der er godt med arbejde, men rigtig travlt er der ikke, føjer han til hver gang.

Og rigtig travlt blev der aldrig i kriseåret 1879. Randers var ikke mere stedet for Jens. I foråret gik hans forhold til Marie i stykker. Jens skriver ikke årsagen, men omtaler kun, at han selv har gjort det forbi. Forholdet har tilsyneladende slidt på ham. *»I kan stole paa, at det skal vare nogle Aar inden jeg forlover mig igen,«* meddeler han forældrene i april.

Jens forlader dog ikke Randers straks efter

bruddet, I stedet tager han ud på landet og maler på bøndergårdene, I et brev fra Randers d. 5. oktober skriver Jens, at han endnu har en landtur på 14 dage i vente, men at det også bliver den sidste i dette år. Derimod har han ingen overvejelser om at forlade Randers, men håber at kunne få arbejde på fabrikken for vinteren.

/ hovedstaden

Den nøjagtige dato for hvornår Jens forlod Randers, og hvornår han kom til København foreligger ikke. I Dansk Biografisk Leksikon skriver Oluf Bertolt, at Jens tog til København i 1879, men det er mere sandsynligt, at det var i begyndelsen af 1880. Jens skriver i sit første

Malersvend Jens Jensen (2. rk. yderst til højre) sammen med kammeraterne på Vognfabrikken »Scandia«, 1879.

brev fra København til forældrene d. 8. marts 1880. Jens skriver ikke hvornår han er ankommet, men det fremgår, at han kun har været der en kort tid - måske en uge til 14 dage.

Men storbyen har ikke noget at byde en malersvend i marts bortset fra sine brostensbelagte gader. Arbejde er der ikke noget af selv om Jens havde været rundt hos alle mestre. Men Jens er optimistisk. Murersvendene har dygtigt travlt med nye bygninger, »saa der maa jo nok blive noget at bestille i Sommer«, konstaterer han fortrøstningsfuldt. Mangelen på arbejde får ikke Jens til at tabe modet, I stedet affinder han sig med at være turist. Han går i Rundetårn, besøger Rigsdagen og Thorvald-sens Museum, og han lærer gadenavnene at kende. Han studerer også priserne i byen -hvad der er ganske naturligt for en malersvend uden penge - og konstaterer, at de er rimelige. »*Alting sælges langt under den Pris det koster i Odense, Randers og Aarhus,*« bemærker han.

Til gengæld er arbejdslønnen tilsvarende lav. Det får Jens at føle, da han allerede i slutningen af marts får arbejde hos en stor mester, som har et dårligt ry, men »*man kan jo tage en anden hvis det ikke går. Her er nok af arbejde*«, trøster han sig med.

Jens får akkordarbejde og rigeligt at gøre, men han synes snart han får for lidt ud af det.

»*Arbejdet er spredt rundt om i Byen saa en stor Deel af Tiden gaar med at løbe paa Gaden, og da Byen er stor kan det saa tidt vare et par Timer med at gaa fra det ene Sted til det andet.*«

I sin første vinter i storbyen var Jens blandt de heldige. Han fik arbejde hvad han er særdeles tilfreds med. *Her gaar i Hundredvis som ingen Arbejde har, skønt det er en heldig Vinter*«, skriver han i et julebrev til forældrene d. 12. december 1880. Også på en anden front gik det

godt. Jens er ved at forlove sig igen. Hvor han har mødt Julie (Juliane) fortæller han intet om, men han bedyrer over for forældrene: »*Min kæreste er en rigtig rar og dygtig Pige, men hun har ingen Formue og er fra Helsingør.*«

1881 blev et travlt år for Jens. Han arbejdede i begyndelsen af året en del som selvstændig svend med malerarbejde hos private i de store villakvarterer. Den 20. april skriver han f.eks. »*Jeg har det ellers meget godt herinde. Jeg arbejder for mig selv i denne tid for en rig Mand som jeg kender og han har en meget stor Ejendom hvori der er en 80 Værelser, saa der bliver noget at gjøre hvert Aar.*«

Men ellers er det fortsat den tragiske arbejdsløshed der præger Jens' breve. Selv om han selv har arbejde så rammer også arbejdsløsheden ham, da det holder arbejdslønnen nede:

»*I kan tro, at der er mange som gaar og ingenting har for alting staar jo stille i denne strenge Vinter, men nu maa det vel snart blive Tøvejr og saa kan I tro, at der bliver travlt herovre for her bliver bygget meget. Fortjenesten er ikke stor for Mestrene benytter Dem jo af, at der gaar saamange ledige, saa hvis man ikke vil arbejde for en Betaling de vil give, saa kan man jo gaa, for der er jo nok der vil.*«

Hen på foråret blev Jens ansat hos Bernhard Schrøder, byens største malermester med over 100 svende. Jens skulle lave fint arbejde hvad der ikke afskrækker ham. »*Schrøder er en meget flink Mand naar man bare kan udføre hvad man paa tager sig - og nu har jeg jo været Maler saalænge og hos forskellige Mestres saa nu skal De staa tidligt op naar De skal lave noget som jeg ikke kan*«, skriver Jens overbevisende 21. juni.

Jens arbejdede hos Schrøder det meste af året ud, og hans ansættelse her kom uden tvivl til at betyde meget for Jens, såvel i fagmæssig som i faglig henseende. Det synes i første omgang at være den faghåndværksmæssige udvikling der interesserer ham. I flere breve meddeler han forældrene om de fine lofter og vægge som han dekorerer. Men også den faglige udvikling - organisationstanken - begynder at optage ham.

I 1882 er han dog påfaldende tavs om sin gøren og laden. Forældrene modtager kun breve når han har været et smut rundt i Sjælland for at klare et stykke malerarbejde. I et brev til forældrene 21. januar 1883 får Jens tid til at forklare. Han har travlt med det daglige arbejde, og aftenene deler han op mellem udvikling af sin fagmæssige uddannelse og fagforeningsarbejde. To forhold der snart stillede Jens over for et valg.

Mellem malerarbejde og fagforeningsarbejde

Jens var begyndt at gå på en privat tegneskole om aftenen, og der var ingen tvivl om, at han havde en kunstnervej i tankerne. Men også fagforeningsarbejdet optog ham.

»Jeg er i Bestyrelsen af en stor Forening for Malersvende. Vi er 700 Medlemmer, og jeg har alt Skriveriet, jeg er nemlig Sekretær i Foreningen, saa I kan tro, at jeg har travlt, da det jo maa gjøres om Aftenen, saa jeg kommer ikke i Seng nogen Aften før Kl. er henad 12. Vores Forening arbejder paa en højere Løn for Malersvendenes Vedkommende og derfor har vi travlt i denne Tid. Vi holder Møder hver Uge, somme Tider to Gange, og der skal jeg skrive op alt hvad der bliver

sagt, men vi maa jo hænge i nu til Foraaret, inden der bliver travlt og samle Penge sammen hvis vi skulde komme til at gjøre Skrue ifald Mestrene ikke vil betale os hvad vi vil have.«

Jens var nu meget optaget af fagforeningsarbejde, men han gik fortsat meget op i sit håndværk. Den 28. februar skriver han begejstret om sit arbejde på Det kgl. Teater, men d. 22. april er det igen fagforeningsarbejde, der er vigtigste nyt. *»Forleden havde vi Generalforsamling i vores Fagforening og da blev jeg valgt til Formand og det har meget at betyde naar I husker paa, at Foreningen tæller 700 Medlemmer, og jeg blev valgt med alle Stemmerne for mig.«*

Valget til formand betød at Jens fik endnu mere at bestille, men det blev småt med faglige resultater for malersvendene. En stor tobaksstrejke og en tømmerstrejke tvang malersvendene til at være forsigtige. Om dagen malede Jens blomsterdekorationer på lofter og vægge, om om aftenen organiserede han indsamling til de strejkende. Formandsposten var dog ikke ensbetydende med, at han have valgt en faglig karriere. I september og den kommende vinter var han stemt for at kvitte fagforeningslivet og i stedet leve af sit fag.

I forbindelse med en lillebroders konfirmation skriver Jens 18. sept, at han agter at komme hjem *»især da jeg gjerne vil se mig lidt om Hjemme om der ikke kunde være Udsigt til at jeg kunde begynde lidt for mig selv. Jeg er jo snart gammel nok til det og det er bedst at begynde mens man er ung og har Tiden for sig.«*

Valget af fremtid bliver fra nu af en stadig større konflikt for Jens. I januar 1883 bliver der igen travlt i foreningen. Den lønforhøjelse som svendene havde lagt op til i sommeren 83 skulle nu gøres til virkelighed i sommeren 84. Det

*Jens Jensen
som Jagfbr-
eningsmandog
medarbejder
ved Social-
Demokraten
tegnet af
Fridolin
Johansen.*

ene møde efter det andet forhindrede Jens i at virkeliggøre hvad han inderst inde ønskede: *»Det er meget kjedeligt at jeg har faaet den Plads i Foreningen thi jeg vilde gjerne komme hjem, men hvis jeg nu rejser herfra saa er jeg bange for, at det hele gaar i Stykker for Dem, thi det er ingen let Sag at faa en Formand igjen. Det skal nemlig baade være en dygtig Maler og dygtig til at tale og skrive.«*

Solidariteten med malersvendene var stærk og der er ingen tvivl om, at Jens ville føle det som et stort svigt hvis han forlod formandsposten. Alligevel fortsætter Jens med sine overvejelser om at komme tilbage til sin hjemegn, og de bliver ikke lettere af, at forældrene gør alt for at skaffe lokale kontakter, der kan give Jens noget at bestille. Den 28. februar skriver han undskyldende, at han endnu ikke er blevet enig med sig selv. Han begynder at bekymre sig om han kan tjene tilstrækkeligt, og om arbejdet kan give ham tilstrækkelige udfordringer. *»Jeg har jo arbejdet her i saa mange Aar for at lære noget som jeg ikke faar brug for naar jeg kommer derover,«* skriver Jens. Hvad der trækker i Jens og taler til fordel for en hjemrejse, er trangen til at få det mere frit og drømmen om at blive selvstændig. *»Paa den anden Side kunde jeg jo faa det mere frit og der er jo ogsaa Udsigt til at tjene lidt mere naar man er sin egen Mand.«*

En løsning af Jens' dilemma var ved at være påtrængende, 1 marts forsøger han at slippe ud af det på en anden måde. Han søger en stilling som formand ved jernbanens værksteder i København. Det havde givet ham en begyndelsesløn på 1800 kr. stigende til 2400 kr. plus pension. Men desværre for Jens går stillingen til en anden, der har haft et lignende job i Århus, 1 et brev fra d. 23. marts skriver han der-

for igen om at vende hjem, men denne gang med tydelige forbehold og med et tydeligt besvær med at tackle de kontakter som forældrene har skaffet. Jens beslutter sig derfor til at aflægge forældrene et besøg i begyndelsen af april, først og fremmest for ved selvsyn at sondere terrænet. Det falder ikke særlig heldigt ud. Jens kunne f.eks. ikke finde en lejlighed med tilhørende værksted i Årup. Det er imidlertid ikke det forhold, der får Jens til at meddele forældrene sin endelige beslutning om at blive i København. De københavnske malersvende har sikkert fornemmet tvivlrådigheden hos deres formand og de har fundet et middel til at beholde ham. Den 20. maj 1884 skriver Jens om sin beslutning:

»Som I ved er jeg jo Formand i Malerforeningen og der er nu sikret mig en Løn af imellem 300 og 500 kr. om Aaret, og naar jeg saa ved mit Arbejde kan tjene en 1200 herovre saa har jeg jo Grunden en meget god Fortjeneste, og jeg holder jo i det hele taget ikke meget af at komme fra Kjøbenhavn nu jeg er bleven vant til at være her og har saa meget Bekjendtskab som jeg har, og Foreningen vil ogsaa nødig miste mig som Formand, hvorfor de har sikret mig en saa stor Løn. Jeg har ellers kun faaet 100 k r. om Aaret, saa det er jo et stort Tillæg.«

Afgørelsen var faldet og Jens var tydeligt lettet, og han kunne ovenikøbet meddele forældrene om endnu en beslutning. Han agtede at gifte sig med Julie (Juliane, 1858-1953). Enden på historien faldt således ud til malersvendenes fordel. Et nyt kapitel begyndte i Jens' liv og det skulle vise sig at være til gavn for hele den danske arbejderbevægelses udvikling.

Henning Grelle

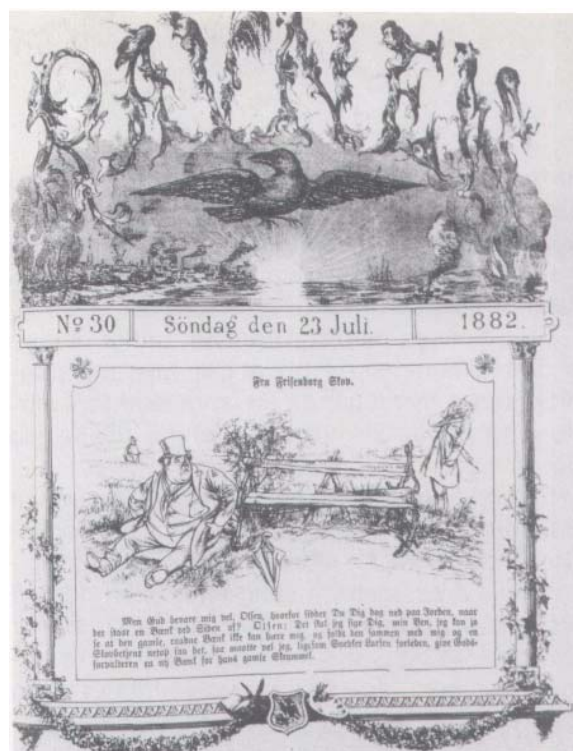
RAVNEN - i den danske politisk satiriske presse

Fra midten af det forrige århundrede og til cirka midten af 1920'erne blomstrede den politisk satiriske presse i Danmark. Det var bl.a. de nye politiske strømninger i tiden, f.eks. den spirende arbejderbevægelse, der stod for skud i denne presse, og således var den hovedsagelig talerør for borgerlige og småborgerlige holdninger.

På grund af dens store udbredelse, og især på grund af den holdningsformidlende kraft, denne presse havde, var det ikke uden betydning, at arbejderbevægelsen fik sit eget satiriske blad i 1876. Med Ravn kom den socialdemokratiske presse til at omfatte den politiske satire, og samtidig fik de socialistiske ideer indpas i disse blade.

Det var på eget initiativ, Harald Brix startede det socialistisk satiriske blad Ravn i 1876, hvori han rettede stærkere angreb på den bestående samfundsorden og dens håndhævere end nogen sinde set i danske satireblade. Følgerne for Brix var fire års fængsel fra 1876 til 1880. Han var anklaget for grove beskyldninger mod kongehuset, kapitalister, embedsmænd, især politiet og politidirektør Crone selv, og for at have givet udtryk for samfunds-omstyrtende ideer.

Det har ikke så meget været som nyhedsformidlende blad, Ravn har haft sin betydning - hverken i Brix' tid eller da bladet inddrages i den socialdemokratiske presse. Det er Social-Demokraten partiet satser på - i agitatorisk øjemed, som en formidler af partiets direkte politiske budskab og som nyhedsformidler. Ravnens meddelelser er af en mere overordnet politisk karakter, fremført i en indirekte og omskrevet form. I det første nummer af bladet, der udkom 2. april 1876, bruger Brix f.eks. *sagnets*

Et udvalg af Ravens forsider: 1876, 1882, 1888 og 1915.

form, der beskriver fortidens (mere retfærdige) samfundsorden, til at meddele sin revolutionære målsætning med bladet. Men først og fremmest bruges den indirekte form, som karikaturen i sig selv er.

Brix' hensigt med Ravnens var, under dække af den humoristiske form, at fremføre socialdemokratiske meninger på en langt skarpere måde, end Social-Demokraten kunne tillade sig det¹).

Et direkte eksempel herpå ses i nummer 5 af Ravnens 1876. Bladet bruger et citat fra Social-Demokraten fra 31. oktober 1875, hvori der gives en - ikke ligefrem smigrende men dog så tilsløret karakteristisk af politiinspektør Hertz' person - at den ikke kunne vække større opmærksomhed, I Ravnens ledsages citatet af en karikatur, der viser Hertz som en tyr, der forfølger to unge damer gennem byen. Karikaturen fjerner sløret, og pludselig får Social-Demokraten karakteristisk af Hertz en utvetydig mening.

Satiren er naturligvis plat - ligesom mange andre af de satiriske tegninger i bladet. Ikke desto mindre viser den karikaturens magt. C. E. Jensen siger i »Karikatur Album« om karikaturens egenskaber, at dens »*tegnssprog er simplere og klarere og mere overbevisende end de udførligste og mest indgående skriftlige og mundtlige forklaringer. Det er den samme hemmelighed som ved vitsen, pointen, anekdoten: den samler alle stråler i et eneste brændpunkt (...) at »latteren dræber« er utvivlsomt sandt.*«²).

Det er tilsyneladende de personlige angreb på embedsmænd og politi, der sætter skub i anklagerne mod Brix³). Alligevel er det nok ikke udelukkende de personlige fornærmelser, der får myndighederne til at skride ind. Med latterliggørelsen af samfundets spidser ned-

>Bytyren« politiinspektør Hertz: Ravnens nr. 5, 1876.

brydes respekten for autoriteterne, og der bliver sat spørgsmålstejn ved hele den bestående samfundsorden. Heri ligger bl.a. karikaturens agitatoriske kraft, der gør den til et effektivt politisk våben.

Denne fare var myndighederne naturligvis opmærksom på, hvorfor man hos politiet kan finde oplysninger om Ravnens udbredelse. Politiet anslog, at Ravnens i september 1876 havde

»Jomfru Europa« tilbydes medicin af frihedens, lighedens og broderskabets ædleste planter. Ravn nr. 42, 1877.

2-3000 abonnenter, men Brix påstod selv, at allerede de første numre udkom i 5.500 eksemplarer. Ravnens popularitet var så stor, at arbejderne ligefrem sloges om den på arbejdspladserne⁴).

Illustrationer har en umiddelbar appel, og heri ligger nok en del af forklaringen på Ravnens og hele den satiriske presses popularitet, den udfylder »et visuelt tomrum«, der ikke kunne dækkes af de dengang illustrationsfattige

aviser, eller af andre medier for den sags skyld⁵).

Ved Brix' fængsling konfiskeredes de første 23 numre af Ravnens, men bladet fortsatte med at udkomme med Saxo Wiegell, der også i Brix' tid havde optrådt som tegner i bladet, som redaktør. Med sig selv som redaktør ophørte han ikke med at drive spot med myndigheder og personer i sine tegninger- politidirektør Crone måtte fortsat konsekvent se sig fremstillet som en gorilla - hvilket hurtigt indbragte Wiegell så mange sagsanlæg, at også han benyttede sig af datidens flugtvej. Han rejste til Amerika og undgik dermed samme skæbne som Brix.

Ravnens overgik i socialdemokratisk eje og fik skiftende redaktører.

Brix havde haft den sociale rejsning i begyndelsen af 1870'erne i ryggen og bar ved til bålet med sit satireblad. Forfølgelsen af den socialistiske bevægelse, der satte ind omkring 1877 - her i landet såvel som i udlandet - bremser ikke Ravnens i fortsat at ordinere socialisme til den hensygnende jomfru Europa, sådan som det gøres i en satirisk tegning, hvor lægen, med en ravns udseende, rækker en afkræftet kvinde et bæger, hvis indhold lover socialismens helbredende virkning.

Fra 1880'erne er det Fr. A. Hertz, der er redaktør, og han lovede at levere »radikal socialistisk læsning og en retfærdig satire - uden persons anseelse.«⁶). Målt med de sagsanlæg og domme også han fik på halsen, har satiren i Ravnens fortsat virket provokerende.

Den danske arbejderbevægelse kommer imidlertid langsomt på fode igen i løbet af 1880'erne, Socialdemokratiet styrkes organisatorisk og politisk. Efterhånden spores også en langsom ændring af Ravnens, der bl.a. begynder at

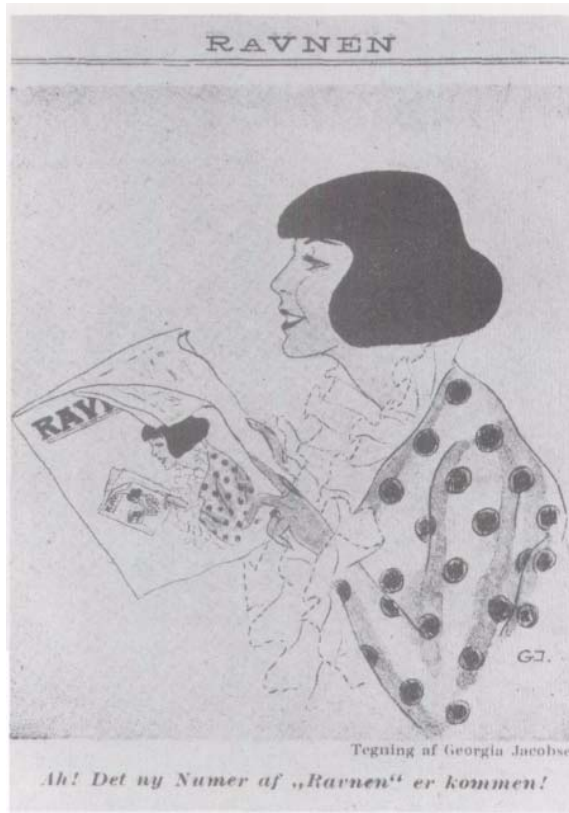
præsentere sig i en ny form. Dér hvor Ravens forside før gjorde opmærksom på et samfund med en skrigende uretfærdighed mellem rig og fattig, sættes små vittighedstegninger ind. Denne tendens breder sig såvel ud over hele forsiden som i resten af bladet med årene. Efter århundredeskiftet rykker stadig flere vittighedstegninger ind i bladet. Karikaturen er dog fortsat ikke uden bid.

Omkring 1910 ændrer de satiriske udtryk imidlertid karakter. Formålet for karikaturen bliver f.eks. i høj grad politikernes udseende, uden at dette gives yderligere perspektiv. Vigtige politiske begivenheder rykker i baggrunden for tegninger, der ofte ikke udtrykker andet end en harmløs munterhed. Gennemgår man f.eks. årgang 1915 af *Ravnen*, får man let det indtryk, at datidens kvinder ligefrem er besat af en hat-tedille. At kvinderne tilkæmpede sig valgretten dette år, skal man være meget opmærksom for at få øje på.

Ravnens hensigt er vel nok at gøre grin med borgerskabets kvinder i dette tilfælde, men optagetheden af emnet er så stor, at den begynder at ligne fascination. Herved forsvinder den kritiske distance, og *Ravnen* kommer til at tegne et nedvurderende billede af kvinden.

Konsekvensen bliver desuden den ovennævnte, nemlig at det politiske indhold forsvinder.

Denne tendens og en opblødning af satiren kan imidlertid ikke kun konstateres i *Ravnen*. Hele den satiriske presses rolle - som først og fremmest politisk holdningsformidler - er ved at være udspillet. Samtidig forsynes aviserne med illustrationer og ikke mindst med fotografiet, der nu dækker det »visuelle tomrum«, det bl.a. havde været den satiriske presses opga-

Den yndefulde kvinde genkender sig selv. Ravnen nr. 19, 1915.

ve at udfylde. I 1921 ophører *Ravnen* med at udkomme. Samtlige årgange findes i ABA.

Karen Jansson

- 1) Jens Engberg, Harald Brix, revolutionen og reformen SFAH, 1975.
- 2) C. E. Jensen, Karikatur Album bd. 1, Kbn. 1906, s. 13.
- 3) Engberg, op.cit.
- 4) ibid.
- 5) Jørgen Würtz Sørensen - i: Hæfter for Historie, nr. 5, AUC 1983.
- 6) En bygning vi rejser, I. Kbh. 1954.

Arbejdererindringer på ABA

»Pelle Erobrerens« kammerater fortæller

Arbejdererindringer bliver i stigende grad brugt som kilder til skrivning af arbejderklassens og arbejderbevægelsens historie. Hvor eksakte kilder som forhandlingsprotokoller, korrespondance og statistikker kan klarlægge nogle sider af den historiske udvikling, er erindringer en uvurderlig kilde til belysning af dagliglivets historie, arbejdets organisering på arbejdspladsen og i hjemmet, forholdet til kammerater og arbejdsgivere, foreningsliv og meget mere.

Da ABA i forbindelse med flere indsamlingsprojekter, bl.a. Arbejdsmandens Historie, fik større afleveringer af erindringer, blev det besluttet at oprette en ny samling, der rummer utrykte erindringer, bånd- og videointerviews. De skrevne erindringer, som omtales her, er registrerede og kan benyttes på ABAs læsesal.

Endvidere har ABA ved en bevilling fra LO fået mulighed for at kopiere den meget omfattende samling af håndværker- og arbejdererindringer, som Nationalmuseets 3. afdeling i Brede indsamlede i 1950'erne. I de forløbne år har det kun været muligt at benytte samlingen i meget begrænset omfang, men erindringerne kan nu læses henholdsvis på ABA og på Erhvervsarkivet i Århus.

Erindringssamlingen omhandler tiden fra ca. 1880 og frem til 1950'erne. Erindringerne er registreret efter fag og geografisk efter fødested. Hver erindring er endvidere forsynet med en indholdsfortegnelse. Samlingen indeholder henved 4000 erindringer og omfatter 120.000 sider.

Barn på landet

»Da jeg var 7 år i marts, kom jeg ud at tjene. Først vogtede jeg gæs, siden svin og til sidst kreaturer, men gæssene var de værste, for de fløj fra mig, og jeg kunne ikke følge dem på mine stumpben. Jeg var lille af min alder.

Kvæget var det også slemt med, for roerne lå lige op ad græsmarkerne. Når så nogle af kvierne ville hjem, løb andre i roerne, og det var til hver sin side. Når jeg løb efter dem, der ville hjem, for at genne dem tilbage, åd de andre af roerne, og jeg tudedede; for jeg vidste, at så stod den på klø. Det var daglig kost. Det var også slemt, når det regnede og blæste. Man havde ikke det mindste læ at gemme sig ved og for lidt og for tyndt tøj. Man var gennemblødt til skindet. Undertøj fandtes ikke, ej heller frakke. Beklædningen bestod af et par kramptræsko, et par korte bukser, livstykke til at holde bukserne fast og en skjortebøl uden ærmer og bluse og - hvis det var i oktober-strømper. Jeg kan endnu huske sådanne dage, men kun én gang, hvor konen ynkedes over mig - eller var der over hendes rene gulve.

Når vi så nåede 1. november, blev lønnen udbetalt. Den var to kroner, siger og skriver to kroner, for at vogte 25 gæs og 63 svin og omkring 50 kreaturer i ca. tre måneder. Det var knap to øre om dagen.

Så var jeg hjemme om vinteren. Det var alligevel en anden atmosfære at være i.

Den 1. maj måtte jeg på den igen, men denne gang blev jeg fæstet for ti kroner plus kost og øretæver.

Karlekammeret, hvor vi boede, var efter datiden godt. Der var bræddegulv, og sengene blev redt hver dag. Der var halm i sengene, med ordentlige dyner og lagner, der blev skiftet hver måned, og gulvet blev vasket hver lørdag. Der lå to karle i den ene seng og en karl og jeg i den anden. Om aftenen, når vi var i kammeret, var det jo ikke opbyggelig tale, der blev ført, men jeg havde jo ikke megen tid til at høre efter - efter en dag på 15-16 timer. Det kneb om morgenen, når der blev kaldt klokken halv fem, inden man var klar over, hvor man var, og hvad det drejede sig om. Endnu fik man jo lov til at gå i skole. Det skulle man fire gange om ugen om sommeren; men det kneb med tiden. Der skulle flyttes dyr i marken, og der var meget andet, man altid måtte vente på, og så kom man for sent. For mit vedkommende var det også lige meget, der var ingen tid til læsning, og når jeg fik sat mig på skolebænken, faldt jeg nærmest sammen eller sov indvendig. Jeg kunne ikke følge med selv med min bedste vilje.

Første november kom dog engang, men tiden var lang.«

Dette er et lille udsnit af Ole Petersens erindring fra samlingen af håndværker- og arbejdererindringer.

Ole Petersen er født i Osted på Midsjælland som nr. 11 ud af en børneflokk på 17. Faderen arbejdede som daglejer i landbruget, og hele familien fremstillede karter, som blev solgt rundt om på gårdene.

Ole Petersen var kun 7 år, da han trådte ind i de voksnes rækker og måtte forsørge sig selv. Men hans historie er ikke enestående, tværtimod deler han skæbne med tusinder af andre landarbejder- og husmandsbørn, der helt frem til 2. verdenskrig måtte arbejde som tjenestetyende på gårdene.

Baggrunden for, at børnene måtte så tidligt hjemmefra, var de ekstremt dårlige livsvilkår landarbejderklassen levede under. I en undersøgelse af landarbejdernes økonomiske vilkår fra 1871 måtte nationaløkonomen V. Falbe-Hansen konstatere, at kun i Københavns amt var daglønnen så stor, at den kunne dække en families tarvelige underhold, og kun under forudsætning af, at der ingen arbejdsløshed var, og at familien ikke havde mere end to børn. Disse forudsætninger var dog sjældent opfyldt. Mange familier var børnerige. 8, 10 eller 12 børn var nærmere reglen end undtagelsen.

Af en undersøgelse, som forretningsføreren for Socialdemokratisk Forbund P. Knudsen foretog i 1887, fremgik det bl.a., at landarbejdere var arbejdsløse 2-5 mdr. om året.

Alle familiemedlemmer, børn og voksne, måtte derfor have lønarbejde for i fællesskab at sikre familiens eksistens.

Nogle børn kom allerede ud at tjene fra 6 års alderen. Tidspunktet afhang af, hvor mange

børn der var i familien, hvilket nummer i søskendeflokken de havde, og af barnets køn. Drengene kom tidligere ud at tjene end pigerne, bl.a. fordi arbejdsdelingen mellem mænd og kvinder betød, at pigerne måtte overtage moderens arbejde i huset, så hun selv kunne gå på arbejde. Det var navnlig pasningen af de små børn, der forhindrede kvinder i at tage arbejde uden for hjemmet.

En forudsætning for at børnene kunne få arbejde var selvfølgelig, at der var efterspørgsel efter deres arbejdskraft.

I 1908 viste en undersøgelse af skolebørns erhvervsarbejde, at ca. 40.000 børn på landet havde lønarbejde, og 4/5 arbejdede for landmænd. Tjenestebørnenes arbejde bestod ud over vogterarbejdet af alle former for landbrugsarbejde. For pigernes vedkommende var børnepasning og husarbejde dog lige så vigtigt.

De gode afsætningsmuligheder på mejeriprodukter og kød betød, at kreaturbestanden fra 1880'erne blev øget drastisk. Fra 1881 til 1914 steg antallet af køer med 45%. Der var derfor et stort behov for vogterbørn over det meste af landet. Samtidig begyndte mangelen på tjenestefolk at melde sig omkring århundredskiftet, fordi mange unge foretrak at rejse ind til byerne fremfor at blive i landbruget. Derfor var børnene også en god arbejdskraft at få.

Arbejdsdagene i landbruget var meget lange - også for børnene. Tolv, fjorten og seksten timers dage var almindeligt.

Ernst Kofoed er født i 1909 på Bornholm og fortæller, hvorledes hans arbejdsdag som tjenstedreng forløb:

»Om morgenen skulle jeg tidligt op og malke 4-5

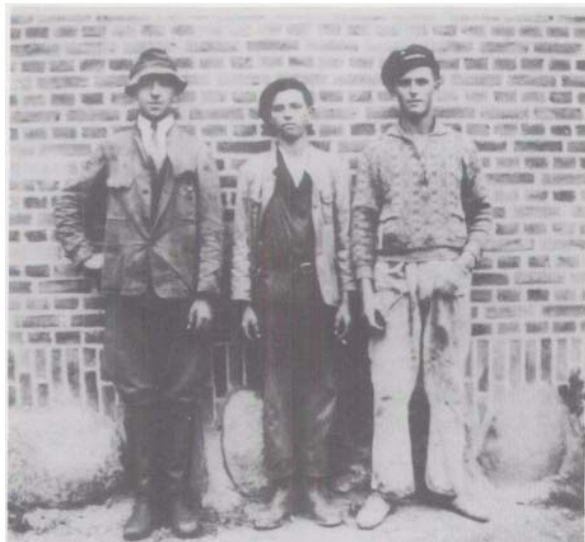
køer, give køerne roer, rense ud under dem, så ind og vaskes, skifte tøj, ind og spise morgenmad, og så benene på nakken til skole. Læreren blev altid gal, når jeg kom for sent. Når jeg kom fra skole, fik jeg mad, og så ud at løse karlen af med at vogte kvæget. De måtte ikke komme ind i rugmarken eller roerne. De var nogle bæster til tider. Jeg skulle drive dem hjem kl. 6 og få dem bundet, give kalve og så ind og spise.

Det værste jeg fik var vædderrullepølse. Den var så fuld af talg, at jeg ikke kunne lukke kæberne, og sylte, der var så fed, at der skulle godt med eddike, peber og sennep til. Så ud at malke. Fyraften kl. syv-halvotte.

Når jeg kom ind om aftenen, så skulle jeg læse og lære salmevers udenad, men jeg sad ved samme bord som de andre, og så skulle jeg høre efter hvad de talte om. Så det var så som så med det skolearbejde. Jeg var også hjemme fra skole mange gange, når bonden havde brug formig, så ringede han til skolen. Han skulle så betale skolemulkt, men det var kun 14 øre pr. dag.»

Som det fremgår, blev børnenes arbejdskraft udnyttet til det yderste, idet de måtte udføre en voksen karls arbejde. Lønnen var til gengæld ikke noget at råbe hurra for: kost og logi, et par træsko og måske et par kroner.

Børnenes anden arbejdsplads, skolestuen, var der derimod ikke megen tid til, selv om skolegangen var indrettet efter landbrugets behov for arbejdskraft. De to dage de 10-14 årige skulle i skole om sommeren, betalte husbonden gerne mulkt for at undgå. En tjenestedreng fortæller, at han en sommer kun var i skole i de to dage, hvor det regnede så voldsomt, at husbonden ikke mente, at det var vejr til andet, for det vejr kunne man ikke sende kreaturerne ud i.

Ernst Kofoed som 21-årigfodermester (i midten) på Østergaard nær Ringsted, 1930.

Men det var måske heller ikke nødvendigt med så meget skolelærdom. En landsbylærer fra Sjælland havde i 1899 denne opfattelse af børnearbejdet:

»Der kan næppe indvendes noget imod, at børn, hvis lod det bliver at fortjene deres ophold som voksne mennesker ved legemligt arbejde, tidligt begynder at øve deres kræfter, når der blot tages hensyn til, at de får tilbørligt med søvn og hvile, at der ikke kræves arbejde af dem, der er over deres kræfter, at de stadig passer skolen og får fornøden tid til at forberede sig, samt at der våges over, at tyende og arbejdsfolk ikke har en skadelig indflydelse på deres moralitet.«

Erindringerne viser, at hovedparten af husbonderne ikke engang tog dette beskedne hensyn til børnene.

11913 blev der vedtaget en arbejderbeskyttelseslov, der forbød børn under 14 år at arbejde i fabrikkerne, men på landet blev der ikke lagt begrænsninger for børnearbejdet. Ikke engang ved revisionen af tyendeloven i 1921 lykkedes det at få arbejdstiden ned på 8 timer.

Børnearbejdet i landbruget forsvandt dog efterhånden. Landarbejderfamilierne fik bedre levevilkår, så deres børn først måtte ud at tjene efter konfirmationen. Oprettelsen af statshus-

mandsbrugene i tyverne og trediverne virkede i samme retning. Derudover blev mange arbejdsprocesser i landbruget mekaniseret og krævede en voksen arbejdskraft. Det endelige dødsstød mod landbrugets køb af børnearbejdskraft kom, da hverdagsskolen blev indført i 1937. Det kunne nu ikke mere betale sig at bruge tjenestebørnene i landbruget.

Anette Eklund Hansen

Pasning af kvæget høne til det mest udbredte børnearbejde i landbruget. Dengang fjernede man ikke dyrenes horn.

Mange bække små... Lokalpressen som kilde

Efter at den lokale A-presse efterhånden ophørte, voksede betydningen af de socialdemokratiske blade. Det er i dem, den udadvendte aktivitet på lokalt plan genspejles bedst; de er ofte den eneste kilde vi har foruden protokollerne. Det er derfor af stor vigtighed, at ABA får tilsendt alle partiforeningers blade.

På et tidspunkt udarbejdede ABA et spørgeskema, der blev tilsendt samtlige socialdemokratiske partiforeninger, og hvor der blev spurgt om:

redaktør
udgivelseshyppighed
oplagstal trykkemetode
i hvor lang tid var bladet udkommet (eventuelle forgængere)
hvor blev det opbevaret (på ABA, lokalarkiv eller-bibliotek, eller?)

Formålet var dels at gøre opmærksom på ABA's tidsskriftsamling, som vi formodede, ikke alle kendte til. Dels at gøre foreningerne og redaktørerne opmærksom på, at disse blade har en vigtig funktion også udover det lokale, nemlig som historisk materiale, som kilde til forståelse af udviklingen i partiforeningerne.

Vi fik ca. 40 svar på rundskrivelsen; det udgør en svarprocent på ca. 20-25%, idet vi går ud fra, at der løbende udkommer mellem 150 og 200 partiforeningsblade. Senere har vi via Socialdemokratiets »bytteservice« fået yderligere kontakter og dermed også svar, således at vi nu har melding fra ca. 40-50% af de blade, vi mener der udkommer.

De indkomne skemaer danner nu en del af baggrundsmaterialet for den kommende historieforskning, men vi må stadig understrege vigtigheden af, at vi får *alle* foreningsblade ind i vore samlinger.

Det har vist sig, at bladene er af meget forskellig karakter. Nogle er kommet i mange år, for ikke at sige årtier; andre er begyndt for nylig. Ca. halvdelen er duplikerede; oplagstallene svinger mellem 200 og ca. 7000 eksemplarer, (I enkelte tilfælde, f.eks. ved valg, bliver særnumre af aviserne hustandsomdelt i mange tusinde eksemplarer). Mange er interne fagforeningsblade i A5 format; enkelte er flotte bogtrykte tidsskrifter med mange annoncer, og enkelte kommer i avisformat. Udgivelseshyppigheden svinger meget: fra 4 gange årligt til månedsblad er alt repræsenteret. De bliver udgivet af små partiforeninger i landdistrikter og af de større provinsbyers organisationer.

Men uanset oplag, størrelse, fremstillingsform osv. skal ABA have dem allesammen. For os og for den kommende historieskrivning er de lige vigtige.

Udover socialdemokratiske partiforeningsblade indsamler ABA også blade, der udgives af lokale fag- og lærlingeforeninger, af folkesocialistiske, venstresocialistiske og kommunistiske organisationer i alle deres forgreninger. Vi har endnu ikke magtet at udstrække undersøgelsen til dem, men håber at få ressourcer til det senere.

På nuværende tidspunkt findes der ca. 1500 tidsskrifter af denne karakter fra de forskellige partier og faglige organisationer på ABA. Mange af dem er dog kun udkommet i en årrække

Et udvalg af små lokalblade som ABA indsamler og efterlyser.

for senere at begynde på en frisk. Det siger sig selv, at vi ikke har mulighed for at følge med i, hvad der sker i det ganske land; vi håber derfor, at denne artikel kan skabe forståelse for, at ABA *altid* skal stå på udsendelseslisten - f.eks. forrest i medlemskartoteket - så vi kan få en komplet samling af alle udgivelser fra arbejderbevægelsens organisationer.

Fra tidligere tider savnes mange blade - så se venligst efter i skuffer, på lofter osv. og lad os få hvad der måtte være, uanset hvad I tror, vi måtte interessere os for: i tvivlstilfælde skal ABA have det.

Ole A rent

Skjulte bibliografier

Bibliografi over bibliografier 1

Bibliografier er nyttige arbejdsredskaber for alle historisk interesserede og dem der vil arbejde med arbejderhistorie. Det er en fordel at vide, hvad andre har skrevet om det emne, man vil arbejde med - at se, hvordan andre har arbejdet.

4

Det er derfor ikke tilfældigt, at der i de senere år er kommet en del større og mindre bibliografier om dansk arbejderbevægelses udvikling, I mangel af én omfattende bibliografi er det nødvendigt at gøre brug af de foreliggende, som dog ofte er »skjult« i tidsskrifter, som tillæg til artikler osv.

Denne bibliografi registrerer fortrinsvis »skjulte« bibliografier (i bøger og tidsskrifter) over den danske arbejderbevægelse og dens organisationers historie.

Bortset fra 2 hovedopgaver fra Danmarks Biblioteksskole findes de alle i trykte udgivelser.

Vi agter i næste årsskrift at bringe en oversigt over personbibliografier.

SFAH står for Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie.

Arbejderbevægelsens historie

Arbejderbevægelsen i Danmark - historisk og aktuelt. Litteraturliste. 2. rev. udgave. ABA og DASF, 1973. 35 s.

Christensen, Jens: Kommenteret bibliografi til den danske arbejderklassens og -bevægelses historie. - i: Den Jyske Historiker nr. 13, 1978. Side 139-236.

Clausen, Niels Senius: Forskning i dansk arbejderbevægelses historie 1967-1977. En oversigt (kommenteret). - i: Fortid og nutid. Bd. XXVII, hft. 3, 1978. Side 391-409.

Litteraturfortegnelse til dansk arbejderbevægelses historie fra 1914/20 til 1970'erne. - i: »Fremad og aldrig glemme«. 10 års forskning i arbejderbevægelsens historie -status og perspektiver. SFAH, 1981. Side 124-135.

Lorenzen-Schmidt, Klaus-Joachim: Bibliographie zur Geschichte der Arbeiter und Arbeiterbewegung in Schleswig-Holstein. - i: Arbeiter und Arbeiterbewegung in Schleswig-Holstein im 19. und 20. Jahrhundert. Neumünster, 1987. Side 443-457.

Strange Petersen, Erik: Trykte og utrykte bidrag til dansk arbejderbevægelses historie 1870-1914/20. - i: »Fremad og aldrig glemme«. 10 års forskning i arbejderbevægelsens historie - status og perspektiver. SFAH, 1981. Side 63-81.

Sørensen, Ejgild: Bibliografi over den tidlige danske arbejderbevægelses historie ca. 1848-1880. Kbh., 1981. 53 s. - (Hovedopgave ved Danmarks Biblioteksskole).

Venstrefløjsorganisationer

Bille Larsen, Steen: Bibliografi over de nyeste bidrag til venstreoppositionens historie i Danmark. - i: Arbejderhistorie nr. 18, 1982. Side 46-54.

Callesen, Gerd: Den kommunistiske opposition. - i: Meddelelser om Forskning i Arbejderbevægelsens Historie nr. 1, 1973. Side 35-38.

Grelle, Henning: Foreningen af konsekvente Antimilitarister af 1915. Landsorganisationen for konsekvente Antimilitarister af 1918. - i: Meddelelser om Forskning i Arbejderbevægelsens Historie nr. 2, 1974. Side 16-19.

Hansen, John: En bibliografi over DKU og Danmarks kommunistiske Parti 1919-1973. Middelfart, 1975. 22 s.

Hansen, John og Sanne Hansen: Bibliografi over den revolutionære ungdom 1885-1976, Danmarks kommunistiske Parti 1919-1976. Middelfart, 1977. 45 s.

Stender-Petersen, Ole: Danmarks socialistiske Parti (1957-59). - i: Meddelelser om Forskning i Arbejderbevægelsens Historie nr. 4, 1975. Side 22-26.

Emner

Andresen, Carl Erik, Jørgen Burchardt og Flemming Mikkelsen: Bibliografi over arbejdererindringer. - i: Carl Erik Andresen, Jørgen Burchardt, Flemming Mikkelsen: Arbejdererindringer. Metode, kildekritik, indsamling, benyttelse. Erhvervsarkivet, 1979. Side 99-139.

Arbejdererindringer, Køge, indhold og indeks. Arbejderklassens kultur og levevilkår 1900-1950. Redigeret af Jørgen Burchardt og Ingolf Rosbjørn. Køge byhistoriske Arkiv, 1980. 92s.

Broby, Vibeke: Bibliografi over Arbejdernes Radio Forbund 1926-1940. - i: Meddelelser om Forskning i Arbejderbevægelsens Historie nr. 12, 1979. Side 32-36.

Christensen, Erik: Liste over litteratur vedr. forholdet mellem Socialdemokratiet og fagbevægelsen. - i: »Fremad og aldrig glemme«. 10 års forskning i arbejderbevægelsens historie - status og perspektiver. SFAH, 1981. Side 207-212.

Emerik, Ruth og Birte Siim: Liste over litteratur vedr. brancheanalyser. - i: »Fremad og aldrig glemme«. 10 års forskning i arbejderbevægelsens historie - status og perspektiver. SFAH, 1981. Side 275-277.

Federspiel, Søren: Lokal arbejderhistorie - en bibliografisk oversigt. - i: Lokalhistorisk Journal nr. 1, 2, 3, 1983. Side 22-39.

Hyldtoft, Ole: Litteratur om arbejderboliger. - i: Årbog for arbejderbevægelsens historie 14, 1984. Side 205-248.

Peitersen, Karin: Registrant over artikler omhandlende danske forhold og artikler skrevet af danskere i Kommunistisk Internationales officielle presse, 1919-1943. - i: Meddelelser om Forskning i Arbejderbevægelsens Historie nr. 10, 1978. Side 29-44.

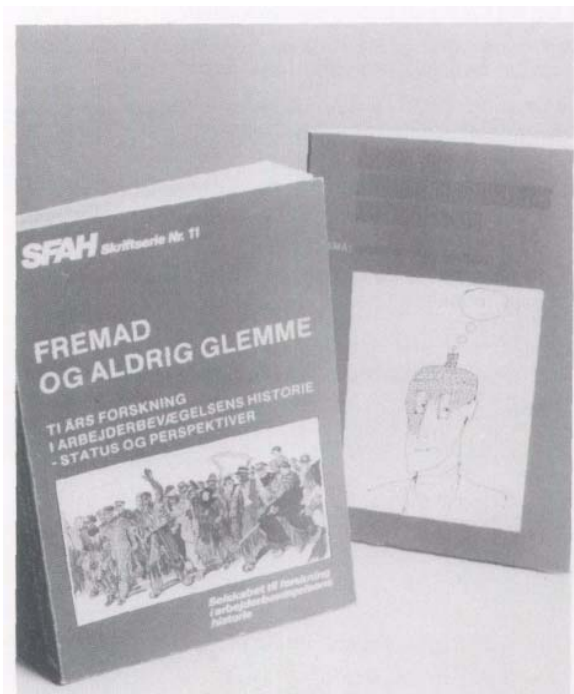
Rosenbeck, Bente og Tinne Vammen: Liste over litteratur vedr. arbejderkvindernes historie. - i: »Fremad og aldrig glemme«. 10 års forskning i arbejderbevægelsens historie - status og perspektiver. SFAH, 1981. Side 245-249.

Udgivelser af arbejderbevægelsens organisationer/forlag

Basse, Flemming: AOF 1924-1940. En bibliografi. 32 s. - i: Flemming Basse: AOF set som en del af socialdemokratiets kulturpolitik i mellemkrigstiden. Kbh., 1987. - (Hovedopgave ved Danmarks Biblioteksskole).

Hansen, John og Sanne Hansen: Bibliografi over Arbejderforlaget 1921-1941, Mondes Forlag 1928-1940, Forlaget Tiden 1945-1978. 4. udg. Middelfart : i kommission hos Forlaget Tiden, 1979. 96 s.

Linden, Hannah: Fremads udgivelser 1912-1986. - i: Fremad - arbejderbevægelsens forlag 1912-1987. Redigeret af Hans Hertel. Fremad, 1987. Side 73-180.

Et par af SFAH's udgivelser med nyttige bibliografier.

Markvad Hansen, Willy: Bladliste. Kronologisk oversigt over blade og tidsskrifter udgivet af arbejderbevægelsen og dens forløbere eller med tilknytning hertil. - i: Carl Heinrich Petersen: Danske revolutionære. Ideer, bevægelser og personligheder. Borgen, 1970. Side 355-370.

Poppe, Birthe: Jubilæumsskrifter udgivet af fagforbund og fagforeninger. En bibliografi. Kulturbøger, 1984. 96 s.

Svendsen, Tove: Arbejderbevægelsens udgivelser fra 1871 -1919. En bibliografi. ABA, 1987. 79 s.

(Bestands)kataloger

Arbejderbevægelsen i Danmark - historisk og aktuelt. Fortegnelse over tilvæksten af litteratur om dansk arbejderbevægelse i ABA, 1973-76. ABA, 1976. 39 s. Siden da har ABA udsendt halvårslige tilvækstlister.

Danske periodica i ABA. Katalog med registre. Udarbejdet af Lizzi Abildskov m.fl. ABA, 1981. 247 s.

Den røde liste 1975 - juni 1978. Venstrefløjens bogmarked. Kumuleret udgave (nr. 1 -33). Tidsskriftcentret og Husets Udstillinger, 1978.347s.

Venstreoppositionens skrifter. Bøger, pjecer og foldere 1968-71. Tidsskrifter 1968-73. Af Anne Svendsen m.fl. Kbh., 1974.159 s.

Venstreoppositionens skrifter 1972, 1973, 1974. Bøger, pjecer, løbesedler, tidsskrifter & aviser. Tidsskriftcentret, 1976.177 s.

Hannah Linden og Karen Pedersen

Jubilæumsskrifter 1986-1987

Interessen for at skrive jubilæumsskrifter er stor. Disse skrifter er vigtigt historisk materiale, og da ABA er den eneste institution der systematisk indsamler jubilæumsskrifter fra arbejderbevægelsen, er det af stor betydning vi modtager alle former for jubilæumsskrifter uanset trykform og format.

ABA henvendte sig i november 1987 til alle de socialdemokratiske vælgerforeninger for at appellere til alle, der havde udarbejdet jubilæumsskrifter, om at sende os et eksemplar af disse. Vi har indtil nu modtaget godt 60 besvarelser og har hermed fået indsamlet 13 skrifter som vi ikke havde kendskab til.

Så selv om man tror, at vi sikkert allerede har jubilæumsskriftet, opfordrer vi hermed endnu en gang både de politiske og de faglige organisationer til at sende os et eksemplar af jeres jubilæumsskrifter.

Den faglige arbejderbevægelse

Beklædnings-, textilarbejdere

Hald, Carl: Folk skaber klæder / af Carl Hald og Ove Weiss. - Dansk Beklædnings- og Textilarbejderforbund, 1987. - 108 s.: ill.

Elektrikere

Munk, Bente E.: Dansk Elforbund afdeling 22, Vejle : 1917-1987. - Vejle byhistoriske Arkiv, 1987.-32 s.: ill.

Huslige arbejdere

Stavnsbjerg, Helge: »En kamporganisation bliver til« : HAF-Skive 1937-1987. - Husligt Arbejder Forbund, Skive afd., 1987. - 32 s.: ill.

Keramikere

Keramisk Forbund 90 år: 1897-1987 / redaktion: Henning Grelle m.fl. - Keramisk Forbund, 1987. -35 s.: ill.

Kommunalarbejdere

Dansk Kommunal Arbejderforbund, Nakskov Afdeling : 1937-1987 : 28. april / redaktion: Margit Irene Hansen, Frans Knudsen, Ruddi Baruch. - Dansk Kommunal Arbejderforbund, Nakskov, 1987. - 44 s.: ill.

50 år's jubilæumsskrift : Skolebetjentklubben, DKA Odense / redigeret af Kurt Dahl. - Skolebetjentklubben, Odense, 1987. - 38 s.: ill.

TF 90 år / redigeret af John Hansen og Peter Nørgaard. - Trafikfunktionærernes Fagforening, 1987.-45 s.: ill.

Metalarbejdere

Kleinsmeden i 100 år : Metal København, Afdeling 2 / udarbejdet af Bjarne Jensen m.fl. - Kleinsmedenes Fagforening, København, 1987.-43 s.: ill.

Murere

Sten på sten gennem 100 år: Murerforbundet i Danmark, 1887-1987 / bearbejdet af

Erhvervshistorisk Bureau. - Murerforbundet i Danmark, 1987.-128 s.: ill.

Nærings-, nydelsesmiddelarbejdere

Grelle, Henning: Tobaksarbejdere gennem hundrede år: glimt fra fagets arbejds- og organisationsliv. - Nærings- og Nydelsesmiddelarbejder Forbundet, 1987. - 79 s.: ill.

Snedkere

Frandsen, Allan: Høvlen gik - og knasten røg i splinter: Snedker- og Tømrerforbundet afd. 16, Esbjerg-Varde : 1887-1987. - Snedker-og Tømrerforbundet, afd. 16, 1987. - 68 s. :

Specialarbejdere

Gartnernes Fagforening, Århus 1917-1987 / redaktion: Gustav Bech Jensen. - Gartnernes Fagforening, Århus, 1987. - 44 s.: ill.

Graugaard, Esben: CFH, 75 års jubilæum, 1911-1986. - Chaufførernes Fagforening, 1986.-18 s.: ill.

En hilsen til jer kammerater: SiD - Sorø : 1897 - 90 år - 1987 / research: Historiegruppen ; tilrettelæggelse: Ulla Holdt. - SiD, Sorø afd., 1987.-104 s.: ill.

Hoick Jensen, Jørgen: 90 års jubilæum : SiD, Olie-, sæbe-, farve- og kemisk-industriarbejderes Fagforening. - Olie-, sæbe-, farve-og kemisk-industriarbejderes Fagforening, 1987.-32 s.: ill.

SiD, Haderslev A : 75 års jubilæum / redaktion: Johnny Grenzlikowski. - SiD, Haderslev, Afdeling A, 1986.-38 s.: ill.

Smed, Preben: SID afd. A Randers gennem 100 år: jubilæumsbog, 1887 - 30.6. - 1987. - SID afd. A, Randers, 1987. - 64 s.: ill.

Special- og Fabrikarbejdernes Forbund for Lyngby og Omegn, 1936-1986 : SiD, Lyngby F. 50 år. - SiD, Lyngby, Afdeling F., 1986. -56 s.: ill.

Trap Olsen, Ernst: Papirarbejdernes historie i Dalum 1874-1987. - Fremad, 1987. -103 s.: ill. (Ikke et egentligt jubilæumsskrift).

Telefonarbejdere

Nielsen, Niels: Telefonstanden Fyn - 75 år : 1912-1987. - Telefonstanden Fyn, 1986. - 133 s.: ill.

Faglige karteller

Bengtsson, Preben: Op til 75 : CO-Metal : Centralorganisationen af Metalarbejdere i Danmark, 1912-1962-1987. - Centralorganisationen af Metalarbejdere i Danmark, 1987.-116s.: ill.

Fællesorganisationer

Christensen, Jacob: FO-Herning 1897-1987. - Arbejdernes Fællesorganisation i Herning, 1987.-144 s.: ill.

Lunding, Arne: Udsnit over 50 års virke i lokalsamfundet : Arbejdernes Fællesorganisation, Tinglev : 30. november 1936 - 30. november 1986. - Arbejdernes Fællesorganisation, Tinglev, 1986. - 25 s.: ill.

Den politiske arbejderbevægelse

Blaxekjær, Søren: Sundby-Hvorup Socialdemokratiske vælgerforening 1906-1986. - Sundby-Hvorup Socialdemokratiske Vælgerforening, 1986. - 19 s.: ill.

5. Kreds, Blågård gennem 100 år: 1887-1987 / redaktion: Henrik Guhle. - Socialdemokratiet i 5. Kreds, Blågård, 1987. - 40 s.: ill.

Henning Grelle: 95 år i et landsogn : Tømmerup sogns socialdemokratiske forening gennem 95 år, 1892-1987. - Tømmerup socialdemokratiske forening, 1987. - 39 s.: ill.

90 år: 1896-1986 : Socialdemokratisk Forening, Nykøbing F. - Socialdemokratisk Forening, Nykøbing F., 1986. - 11 s.

Jørgensen, Svend: Socialdemokratiet i Sakskøbing-Rørbæk 90 år den 11. februar : 1896-1986. - Socialdemokratiet i Sakskøbing-Rørbæk, 1986. - 16 s.: ill.

Siegmundfeldt, Christian: Arbejderbevægelse på landet i Hinnerup kommune. - Socialdemokratiet i Hinnerup, 1987. - 48 s. : ill. Udgivet af Socialdemokratiet i Hinnerup i anledning af Hinnerups 125 års stationsbyjubilæum.

Socialdemokratiet i Frederiksværk : 1897-22. januar - 1987 : jubilæum. - Socialdemokratiet i Frederiksværk, 1987. - 12 s.

Hannah Linden

»Stauning - eller Kaos« og ABA's plakatsamling

Vi får ofte på ABA henvendelser angående den berømte gamle plakat fra valget i 1935. Nogle vil vide om den stadig findes, andre udtrykker ønske om at eje den eller kunne bruge den som en ganske særlig gave.

Det var et helt enkeltstående tilfælde, at denne plakat blev genoptrykt og solgt for en del år tilbage, og reproduktionerne er i dag lige så få som de originale eksemplarer, vi opbevarer i vort arkiv.

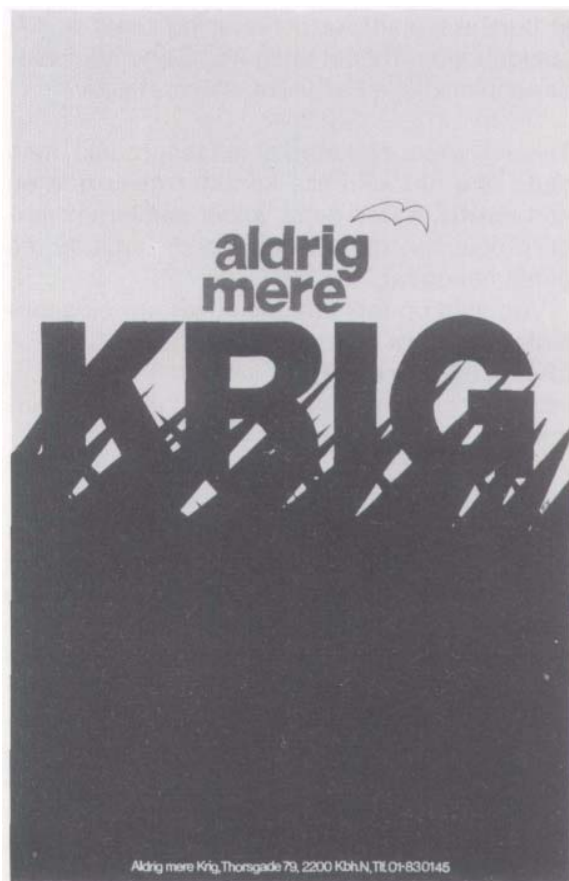
Der er dog ingen grund til fortvivelse, for mange andre stærke og spændende plakater er produceret både før og siden.

Mod dette års slutning var vi f.eks. igennem en kort og hektisk valgkamp, hvor alle spådomme om valgplakatens endeligt blev gjort til skamme med DSU's meget omtalte og fantasifulde James Bond parodi som godt eksempel herpå.

Plakater er ikke alene blevet et kært privat, men også et offentligt samlingsobjekt. Der eksisterer en helt naturlig arbejdsdeling de forskellige plakatsamlende arkiver og biblioteker imellem, da de fleste, ligesom ABA, har en formålsparagraf, der sætter de emnemæssige grænser for indsamlingen.

I modsætning til f.eks. Kunstindustrimuseet lægger vi på ABA ikke vægt på plakats tekniske eller æstetiske karakter, men alene på den dokumentariske værdi, på det politiske budskab udgiveren har ønsket at fremme.

Hvor Det kgl. Bibliotek også er forpligtet til at samle de borgerlige partiers materialer, koncentrerer vi os på ABA kun om udgivelser fra

arbejderbevægelsens politiske, faglige og kulturelle organisationer.

Men alligevel er grænserne flydende, og for at vise bredden i vort materiale kan nogle eksempler nævnes, I den senere tid har vi fra foreningen »Aldrig mere krig« modtaget en større

ældre samling og fra LO plakater om international faglig solidaritet. Vi fik mulighed for at håndplukke fra »Folkebevægelsen mod EF«s dubletsamling, vi købte en samling genoptryk af belgiske politiske plakater og fandt et par sjældenheder fra det tidligere »Danmarks venstresocialistiske Parti« i et afleveret arkiv.

Teknisk set er plakaten et masseprodukt, men dens ofte helt aktuelle karakter giver den en kort levetid. Netop dette volder samlerne mange problemer, da det opsøgende arbejde må gøres her og nu.

Ved valg og folkeafstemninger, arbejdskonflikter og store arrangementer har vi fra ABA forsøgt at gøre en ekstra indsats hos de involverede organisationer, men langt de fleste plakater er kommet tilfældigt til huset gennem arkivafleveringer og uformelle gode kontakter mange år senere.

Henning S. Møllers lille plakatsby »Stem« fra 1972 mandede ud i ønsket om og behovet for en systematisk ordnet samling af politiske plakater. Og meget er da også sket siden dengang, hvor vi kun nødigt og med skamfuldt røde kinder fremviste det kaos af hårdt sammenrullede plakater, som arkivet var i besiddelse af.

Et par studerende fra Danmarks Biblioteksskole kastede sig i 1980 over dette værdifulde materiale, gennemregistrerede det og skabte en velordnet og for første gang brugbar samling. Endnu en biblioteksstuderende fulgte sagen op og færdiggjorde i 1987 et supplement hertil.

I sammenligning med andre er vor bestand beskeden i omfang, men nem at arbejde med i det daglige for såvel brugere som ansatte.

Ca. 2000 danske plakater er blevet affotograferet på diapositiver med efterfølgende re-

gistrering, og ca. 500 udenlandske foreligger alene affotograferede, da en systematisering af dem desværre ikke har været mulig.

For brugeren af samlingen er den tidsmæssige placering væsentlig, men kun sjældent er plakater forsynet med dato eller signering. Det kræver et godt kendskab til arbejderbevægelsens historie, til paroler, til stilarter og tryk-teknik, krydret med en vis portion intuition for præcist at kunne foretage en datering.

Plakatens og arbejderbevægelsens historie er tidsmæssigt smukt sammenfaldende, men vægten i vor samling ligger først fra 1920'erne. Det sparsomme udvalg fra før denne tid består af meget tynde og sårbare plakater, som kræver en kostbar renovering inden de kan bruges.

Vi gør os skyldige i en vis dobbeltmoral på dette område. På den ene side ønsker vi at have en fin sjælden samling liggende i arkivkasser, og på den anden side har vi det formål, at fortidens materialer skal kunne bruges i agitationen også i dag.

For at undgå enhver misforståelse må det nævnes, at plakaterne ikke udlånes til rent privat brug.

Den ellers »liberale« udlånspolitik, man kan bebrejde os at have ført, er kommet mange tilgode, men fremover må vi se i øjnene, at denne ikke er holdbar. Vi bliver nødsaget til at sætte visse begrænsninger og bede brugerne respektere de langt strengere krav, vi stiller til materialernes benyttelse i forbindelse med op-hængninger.

Foruden de talrige udlån til affotografering hos forlag og fjernsynsselskaber er mange plaka-

En plakat fra Danmarks socialistiske Arbejdsparti, stiftet 1918 med Marie Nielsen som ledende skikkelse.

ter i årets løb brugt til netop udstillinger. Lokale partiforeninger har bedt om gamle plakater f.eks. til jubilæer og fredsarrangementer, faglige organisationer til 1. maj-festligheder, og flere museer har med deres helt specielle ønsker nydt godt af vor tålmodighed.

Med plakater som med alt andet arkivmateriale

En sjælden plakat (Johs. Honorés arkiv, J 987) fra D. V.P. stiftet 1919, en forløber for Danmarks kommunistiske Parti.

bliver man aldrig færdig, altid ligger der uregistreret tilbage, mens nyt skal samles ind.

Vi stiller et stort og rigt plakatomateriale til rådighed, men ved også, at der stadig findes mere af interesse rundt omkring, og kan kun håbe, at dette en dag må blive afleveret til os.

Dorte Ellesøe Hansen 41

Trykte og utrykte afleveringer til ABA i 1987

Biblioteket Utrykte

afhandlinger

Basse, Flemming: AOF set som en del af Socialdemokratiets kulturpolitik i mellemkrigstiden : en bibliografi 1924-1940. -[Kbh.], 1987.-[70] s. Hovedopgave ved Danmarks Biblioteksskole, København.

Cornelius, Anne: »Ak, hvor forandret« : en analyse af arbejdererindringer som kildemateriale. - [Roskilde], 1987.-119 s. Speciale ved Roskilde Universitetscenter, Historie.

Dam, Halldora: Kvindernes Cuba eller Cubas kvinder / [af] Halldora Dam, Grethe Kjær, Hanne Trøstrup. - [Aalborg], 1985.-2bd. (135,39 s.). Hovedopgave ved Danmarks Biblioteksskole, Ålborgafdelingen.

Eismark, Christian E.: The People's Wrath. The Total Strike in Copenhagen June-July 1944 and its Political Consequences on Denmark during The German Occupation. - Geneva, 1986.-71 s. Speciale ved The International School of Geneva.

Grønbæk Nielsen, Ingrid: »Reformpolitikens nødvendighed, mulighed og bekræftelser«. - [Kbh.], 1985. - 98, [36] s. Afhandling ved Sociologisk Institut.

Hagen Simonsen, Ellen: Valgtrommernes ensformighed? : en undersøgelse af Socialdemokratiets valgmateriale ved folketingsvalgene 1971 -1981. - [Kbh.], 1987. - 79 s. :ill. Hovedopgave ved Danmarks Biblioteksskole, København.

Harder, Henrik: Socialdemokratiets boligpolitik 1945-58. - Kbh., 1981.-81 s. Speciale ved Københavns Universitet, Historisk Institut.

Holm, Peter: Velkommen til Danmark: dansk flygtningepolitik 1904-09 med specielt henblik på forholdet til Rusland / af Peter Holm og Lars Boye Olsen. - [Aalborg], 1987. -176s. :ill. Speciale i historie ved Aalborg Universitetscenter.

Hussmann, Freddy: Demokratisk socialisme. - [Århus], 1987.-16S. Opgave i Videnskabsteori, Historisk Institut, JÅU [Jysk Åbent Universitet].

Jensen, Kjeld: Presse og parti : en analyse af Socialistisk Folkepartis periodiske udgivelser: SF, SF-bladet, Her og Nu og Praxis. - [Kbh.], 1987. - 2 bd. (189 s.). Hovedopgave ved Danmarks Biblioteksskole, København.

Lauridsen, Beth: De politiske kvindegrupper i socialdemokratiet fra 1929 til 1958 : med særlig henblik på forholdet til partiet, dets faglige kvinder og kvindebevægelsen samt partiets forståelse af kvindepolitik. - [Kbh.], 1985. -2 bd. (103,20s.). Speciale ved Københavns Universitet.

Munck-Hansen, Peter: Kulturkampen 1935-39 : en historisk gennemgang og en tematisk/eksemplarisk analyse. - [Kbh.], 1987.-151 s. Speciale i dansk ved Københavns Universitet.

Nolsøe, Jens Pauli: Arbejderklassen på Færøerne 1890 -1940: en analyse af dens tilblivelse og udvikling. -Kbh., 1986.-125, [13] s. Speciale i Historie ved Københavns Universitet.

OD/ØD- »plads til begejstring?« : DK/USA / udarbejdet af: Mette Fenger... [et al.]. - Kbh., 1987. - 2 bd. Speciale ved Handelshøjskolen, Center for Sprog/Økonomi.

Steenfeldt Laursen, Simon: Arbejdsmarkedet : overenskomster og arbejdskampe i 1950'erne : aspekter af arbejderbevægelsens historie 1950-1959. - Kbh., 1986. - 103, [14] s. Speciale i Historie ved Københavns Universitet.

Sørensen, Vibeke: Social Democratic Government in Denmark under the Marshall Plan 1947-50. - Florence, 1987.-2 bd. (592s.). Doktorafhandling ved European University Institute.

ABA har fået et mindre EDB-anlæg i 1987.

Thorbek, Susanne: Demokrati i nyhedsformidlingen - et case study af 18.30-radioavisen om Vietnam. Demokrati og proletariatets diktatur - eksemplet Vietnam. - [Aalborg], 1984.-262 s.

Licentiatafhandling ved Aalborg Universitetscenter, Institut for sprog, kommunikation og kulturhistorie.

Vangsgaard, Solveig: Kvinder og teknologi : kontorautomatisering og hverdagsliv. - [Kbh.], 1985. - 102 s.: ill.
Hovedopgave ved Danmarks Biblioteksskole, København.

Vitagliano, Aurora: La letteratura operaia degli anni '30 in Danimarca. - [Rom], 1985-1986. - 147, [3] s. [Analyse af nogle danske arbejderromaner].

Øgendahl, Claus: En redegørelse for Karl Marx og Friedrich Engels' krigsopfattelse i perioden 1870-1895. - [Odense], 1986.-96 s. Speciale ved Odense Universitet, Historisk Institut.

Gaver

Følgende personer og organisationer har i beretningsåret overdraget institutionen bøger, pjecer, tidsskrifter, fotografier, plakater, plader:

Viggo Andersen, Inger Bjørn Andersen, Werner Brandstrup Andreasen, Ingeborg Christiansen, Bente Clod, Kjeld Dengkolv, Folkebevægelsen mod EF, Nils Frederiksen, Poul-Erik Hansen, Johannes Honoré, Børge Houmann, Egon Højland, Edgar Jensen, Tove Jensen, Andrea Johanson, John Johnsen, Chr. Jørgensen, Niels Bo Knudsen, Gitte Kofoed, Søren Larsen, Torkil Lauesen, S. Levisen, Peter Lyngse, Oda Løvager, Jan Mejling, Hans-Carl Nielsen, Harald Nielsen, Niels Th. Nielsen, Thomas Pedersen, Bodil Rasmussen, Sadelmager- og Tapetsererforbundet, Carl Scharnberg, Karl Schmidt, Karsten Skytte Jensen, Simon Steinfeldt Laursen, Holger Terp, Morten Thing, Olga Urrutia, Hilde Villum Hansen, Århus Kommunes Biblioteker, Ellen Åstrup.

Vi takker også de mange forfattere, forlag og organisationer, der har skænket institutionen et eller flere eksemplarer af deres udgivelser.

Arkivet

Arkivafleveringer indgået i ABA

Fagbevægelse:

Landsorganisationen i Danmark: Arkivalier (mikrofilm 1975) Arbejdsretsager 1954 - 1980.

Specialarbejdere

Specialarbejderforbundet i Danmark: Korrespondance og afdelingssager.

Specialarbejderforbundet Præstø afd.: Forhandlingsprotokoller, medlems- og kassebøger, herunder protokoller fra Allerslev afd., Beldringe afd., Bøgebjerg afd., Bårse afd., Jungshoved afd. og Udby-Grumløse afd.

Mælkerarbejdernes Fagforening, Kbh.: Forhandlingsprotokoller, arkivalier, fotos.

Papirindustriarbejdernes Fagforening, Dalum: Forhandlingsprotokoller, regnskabsprotokoller, arkivalier.

Metalarbejdere

Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund: Medlemsprotokoller.

Sadelmagere- og Tapetserere

Dans/c Sadelmager- og Tapetsererforbund: Forhandlingsprotokoller og arkivalier.

Lohgarvernes Forbund: Forhandlingsprotokoller.

Dans/r læder- og Skindarbejderforbund: Forhandlingsprotokoller.

Tekstil- og beklædningsarbejdere

Dansk Rebslager Forbund: Forhandlingsprotokoller, Kassebøger m.m., herunder Viby J. afdeling: Protokoller og Esbjerg af d.: Medlemsprotokol.

Nærings- og Nydelsesmiddelarbejdere

Slagteriarbejdernes Fagforening, Nykøbing F.: Forhandlingsprotokoller, faner m.m.

Tobaksarbejdernes Fagforening, Nykøbing F.: Forhandlingsprotokoller, faner m.m.

Bagemes Fagforening, Nykøbing F.: Forhandlingsprotokoller.

Slagteriarbejdernes Fagforening, Nakskov: Forhandlingsprotokol.

Træindustriarbejdere

Kurvemagernes Fagforening, Århus: Forhandlingsprotokoller.

Politiske partier

Socialdemokratiet (partikontor): fortsat aflevering (1986-1987).

SF (partikontor): fortsat aflevering.

Politiske foreninger

Socialdemokratiet, Hvidovre Nord: Forhandlingsprotokoller.

Socialdemokratiet, 11. kreds. Nørrebro: Forhandlingsprotokoller m.m.

Andre

Murersvenderes Sangforening »Constantia«: Forhandlingsprotokoller, fotos, faner m.m.

D.S.U. Sorø: Forhandlingsprotokoller.

Følgende personer har afleveret gaver til arkivet:

Freddy Hussmann (arkivalier, sømænd). Kåre R. Henriksen (lærlingemateriale). Sømændenes forbund (skudsmålsbog). Henning Bjarnholt (svendebreve m.m.). Arbejdermuseet (diverse arkivalier). Holger Terp (Indokinakomiteen). Kjartan Gudmunson (fane). Erling Kristensen (personalia). Jan Mejling (private papirer fra LO-formand Christian Jensen). Karsten Matthiasen (private papirer). Elly Matthiasen (arbejdssedler m.m.). Karen M. Andersen (lærlingemateriale). Walther Rasmussen (div. arkivalier). Anna Lise Paulsen (materiale om Chr. Jensen »Bolignød«). Søren Hansen (materiale fra AOF's sangbogsudvalg). Edgar Jensen (navremateriale). Martin Haagensen (digte m.m. fra Niels Kr. Nielsen). Ernst Dahl (div. arkivalier). Ole Lundgren (lærlingekontrakt). Holch Andersen (Axel Ivan Petersen). Jens Topholm (materiale (kopier) vedr. Emil Marrott). Arne Honnoré (arkivalier m.m. fra Johs. Honoré). Ebbe Preisler (råfilm - TV-serien »Snart dages det...«). Lars Kjærgaard (Århus Komiteen mod Berufsverbot i BDR). Emil Kristensen (PROSA's arkiv). Lars Søndergaard (materiale vedr. sømænd). Rigsarkivet (gamle sange). Hilde Hansen (papirer fra Villum Hansen).

Følgende institutioner har afleveret gaver til arkivet:

S.F.U. (arkivalier). SiH. (arkivalier). D.S.U. (arkivalier). VS (arkivalier). Bødkernes Fagforening, Svendborg: Arkivalier.

ABA indsamler

- Arkivalier og bøger
- Aviser og blade
- Fagblade og tidskrifter
- Fotografier - dias og plakater
- Film - video og bånd
- Faner og bannere
- Tegninger og malerier

Støt interessen for
arbejderbevægelsens og
arbejderklassens historie.

Smid ikke noget væk, men
kontakt ABA Rejsbygade 1,
1759 V. Tlf. 01 24 1522

Din fortid
- nutid
- fremtid

Medarbejdernes aktiviteter 1987

Publikationer/artikler

Gerd Callesen

Arbejderbevægelsens gennembrud. - i: Børn og unge nr. 7, 1987. s. 21.

100 års socialistisk bogproduktion. - i: Dansk Grafia nr. 13, 1987. s. 20-21.

En veteran vender hjem. - i: Årsskrift ABA 1986. s. 12-13. Krig og fred. - i: Ny Politik nr. 4/5, 1987. s. 26-28.

Socialdemokratiet og klassebevidstheden. - i: Tiden nr. 7, 1987. s. 15-17.

Über die Verbreitung der Werke von Marx und Engels in Dänemark - i: Marx-Engels-Jahrbuch 10, 1987. s. 339-378.

Anmeldelser i Arbejderhistorie, Internationale Wissenschaftliche Korrespondenz, Zeitschrift für Hamburgsche Geschichte, Demokratische Geschichte.

Henning Grelle

95 år i et landsogn. Tømmerup sogns socialdemokratiske forening gennem 95 år, 1892-1987. Tømmerup socialdemokratiske forening, 1987. 39 s. ill.

Tobaksarbejdere gennem hundrede år. Glimt fra fagets arbejds- og organisationsliv. Nærings- og Nydelsesmiddelarbejder Forbundet, 1987. 79 s. ill.

Keramisk Forbund 90 år, 1897-1987. Redaktion: Henning Grelle m.fl. Keramisk Forbund, 1987. 35 s. ill. (Jubilæumsnummer af Keramikken).

Viljen til forandring. Redaktion: Henning Grelle og Asger Uhd Jepsen. SiD og Fremad, 1987. 173 s. ill.

Louis Pio - Fagbevægelsen, Venstre og »Medea«. - i: Ny Politik nr. 4/5, 1987. s. 23-25.

Tobaksarbejderne i forbund gennem 100 år. - i: NNF arbejder nr. 3, 1987. s. 27-33.

Mysteriet om den røde fane. - i: ABAs årsskrift 1986. s. 16-24.

Dansk TV viser serie om vor arbejderbevægelse. - i: Fagbladet nr. 2, 1987. s. 28-29.

Anette Eklund Hansen

Et arbejderhistorisk projekt. Landarbejdernes liv og virke gennem 100 år. - i: ASRA nyt nr. 4, 1987. s. 13-23.

Bevidsthedsudviklingen i landarbejderklassen fra århundredskiftet til 1940. - i: Tiden nr. 7, 1987. s. 22-24.

Kvinderne - kammerater og mødre. - i: Viljen til forandring. SiD og Fremad, 1987. s. 57-64.

Ud i naturen. - i: Viljen til forandring. SiD og Fremad, 1987. s. 129-137.

13 ugers kamp. - i: Keramisk Forbund 90 år, 1897-1987. Keramisk Forbund, 1987. s. 22-25.

Stavnsbåndsloven eksisterer. - i: Særtryk af Fagbladet, november 1987. s. 3.

Skibstømmerstrejken i 1895. - i: ABAs årsskrift 1986. s. 25-29.

Hannah Linden

Bibliografi over Forlaget Fremad's udgivelser 1912-1986. - i: Fremad - arbejderbevægelsens forlag 1912-1987 / redigeret af Hans Hertel. Fremad, 1987. Side 73-180.

Foredrag

»Fra landarbejder til byarbejder«. Grøndals Pensionistcenter, januar. (Anette E. Hansen).

»Bevidsthedsudvikling i landarbejderklassen fra ca. 1900-1940«. Martin Andersen-Nexø-højskolen, februar. (Anette E. Hansen).

»Børnearbejde på landet ca. 1880-1940«. SFAHs seminar på Andebølle Ungdomshøjskole, november. (Anette E. Hansen).

»Om medhjælperloven«. SiDs sommerlejr ved Kalundborg, juli. (Anette E. Hansen).

»Arbejderbevægelsens historie 1870-1920«. Lysbilledforedrag på Enghave Plads Skole, 29. jan./5. febr. (Gerd Callesen).

»Socialdemokratiet og klassebevidstheden«. Martin Andersen-Nexø-højskolen, 13 febr (Gerd Callesen)

»The Context for Leadership: The Danish Labor Movement and Labor Leadership in the 1880's«. Årsmøde i Society for the Advancement of Scandinavian Studies, Columbus/ Ohio, maj. (Gerd Callesen).

Konferencer, seminarer, møder

SFAHs lokalhistorieseminar i Århus, september 1987. (Anette E. Hansen).

SiDs skolekonference på Energicentret, maj 1987. (Anette E. Hansen, Henning Grelle).

SFAHs seminar på Andebølle ungdomshøjskole, november 1987. (Anette E. Hansen, Henning Grelle, Per Askbo).

Arbejderbevægelsens arkiv og bibliotek, Oslo, 30. marts. Konference om tysk emigration i 1930'erne. (Gerd Callesen).

Besøg på forskellige biblioteker og arkiver i New York 4.-7. maj. (Gerd Callesen).

Danmarks Forskningsbiblioteksforenings konference »Perspektiver for de mindre biblioteker«. Gl. Avernæs 11.-12. november. (Dorte Ellesøe Hansen).

Konference og årsmøde i International association of Labour History Institutions. Bonn 14.-17. september. (Dorte Ellesøe Hansen).

Generalforsamling/årsmøde i Danmarks Biblioteksforening. Vejle 19.-20. marts. (Hannah Linden).

Kurser

Databasekursus, KD-data (Anette E. Hansen, Ole Arent).

PC-kursus, KD-data (Anette E. Hansen, Ole Arent).

Arkivkursus, SLA-kursus, Tinglev. (Per Askbo).

Mikrodatamater i biblioteket. Danmarks Biblioteksskole (Dorte Ellesøe Hansen).

Fremtidens Bibliotek. Temadag på Danmarks Tekniske Bibliotek. (Dorte Ellesøe Hansen, Hannah Linden).

Redaktions- og Foreningsarbejde

Selskabet til forskning i arbejderbevægelsens historie (Henning Grelle, Anette Eklund Hansen, Karen Jansson).

Tidsskriftet »Arbejderhistorie« (Gerd Callesen).

Serien »International arbejderbevægelse« (Gerd Callesen, Børge Pedersen).

ABAs bibliografiske serie (Gerd Callesen). SiDs

stavnsbåndsudvalg (Anette E. Hansen).

AOFs udvalg »Sangens betydning i arbejderbevægelsen« og »Arbejderoplysningens historie« (Henning Grelle).

International arbejderbevægelse

Alle 12 bind er udkommet

redigeres af følgende redaktion:

Gerd Callesen og Børge Pedersen, Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv • Steen Bille Larsen, Det kongelige Bibliotek • Dorrit Andersen, Landsarkivet på Fyn

Enkelte bøger eller AOFs bogabonnement på hele serien kan bestilles hos AOFs Forlag på telefon 01 29 60 66. Ekspeditionstid 10.00-15.30.

- 1 **ITALIEN** – Lars Olsen
- 2 **TYSKLAND – indtil 1945** – Johnny N. Laursen
- 3 **TANZANIA** – Dorthé Uldall Petersen
- 4 **SPANIEN** – Palle Jørgensen
- 5 **BRASILLEN** – Ivan Bæhr
- 6 **NORDAFRIKA** – Jørgen Bæk Simonsen
- 7 **USA** – Niels Ole Højstrup Jensen – Ole Strømgren
- 8 **FRANKRIG** – Michael Seidelin Hansen
- 9 **VESTTYSKLAND** – Karl Christian Lammers
- 10 **JAPAN** – Per Kampmann
- 11 **ENGLAND** – John Murphy
- 12 **INDIEN** – Niels Henrik Helms – Hanne-Luise Danielsen

Få smag på kulturhistorien

PRØV:

Café& Ölhalle
»1892«

»Folkekøkken«
(kun gruppebesøg)

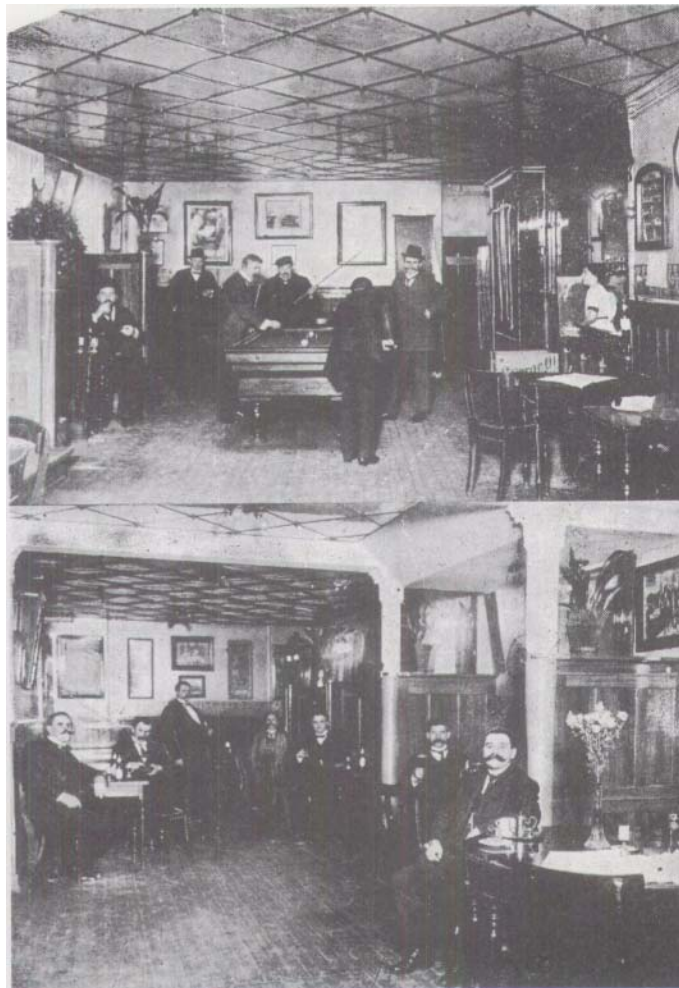
Åbent: tirsdag-fredag 11-16
lørdag-søndag 11-17

(Forbehold for ændringer)

Museet har åbent:

tirsdag-fredag 10-16
onsdag 10-20 lørdag-
søndag 11-16 mandag
lukket

ARBEJDERMUSEET
Rømersgade 22, DK 1362 København K.

Restaurationen Rømersgade 22, Kjælderen.
Telefon Central 1310. CHR. JENSEN Telefon Central 1310.

PARTI OUVRIER BELGE

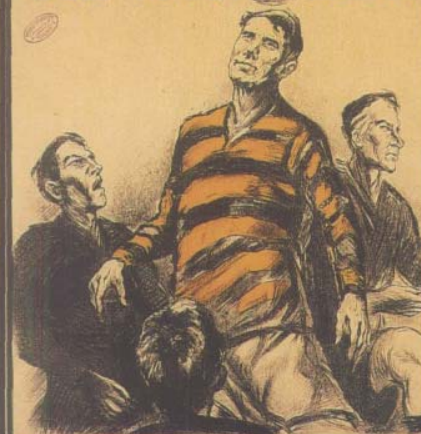
ETES INAGURALES
NOUVELLE MAISON
DU PEUPLE DE
BRUXELLES

DIMANCHE 2^{ET}
LUNDI 3^{ET}
TOURS DE
PAQUES

CORTEGE • INAUGURAL
MEETING • MONSTRE
FESTIVAL
SOLENNITES • MUSICALES
CONFERENCE • INTERNATIONALE
REPRESENTATION • DRAMATIQUE
CANTATE • 1000 • EXECUTANTS
ILLUMINATION • REPARTE • AUX • FLAMBEAUX
RAIS • FEU • N'ARTICE • ETC • ETC

LITH. J. E. GOUSSENS BRUXELLES LILLE PARIS

USE YOUR HEAD

SUPPORT YOUR OWN TEAM
AND
VOTE LABOUR

Fra ABA's plakatsamling.

Danmarks Premier

DEN. 8. SEPTEMBER - FOR HELE FAMILIEN

